

TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

3 • 2014

Viitebudjettien päivitys vuodelle 2013

Mitä kohtuullinen eläminen maksaa?

Anna-Riitta Lehtinen & Kristiina Aalto

TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ 3 • 2014

Viitebudjettien päivitys vuodelle 2013

Mitä kohtuullinen eläminen maksaa?

Anna-Riitta Lehtinen & Kristiina Aalto

Viitebudjettien päivitys vuodelle 2013 - Mitä kohtuullinen eläminen maksaa?

Anna-Riitta Lehtinen & Kristiina Aalto

Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 3 • 2014

Päivitys 11.4.2016

Vuoden 2013 budjetit korotettu tuoteryhmäkohtaisilla kuluttajahintaindeksillä vuoden 2015 tasolle (taulukko 15, s. 28) ja liitteen 1 virheelliset lukumäärät korjattu.

Julkaisija

Kuluttajatutkimuskeskus/ Helsingin yliopisto

Kannen kuva: Eija Niiranen

ISSN 2342-0928 ((PDF)

ISBN 978-951-698-275-8 (PDF)

Tiivistelmä

Kuluttajatutkimuskeskus laati vuonna 2010 ensimmäiset kohtuullisen minimin viitebudjetit. Selvitimme, millainen on kohtuullisen minimin mukainen kulutustaso, jolla ihminen tulee toimeen ja kokee voivansa osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan tämän päivän Suomessa. Toisin sanoen, mitä tavaroita ja palveluja elämiseen tarvitaan, miten paljon ja minkä laatuista ne ovat ja mitä nämä hyödykkeet maksavat. Viitebudjetti on nimensä mukaisesti viitteellinen. Se ei pyri osoittamaan, miten tulee kuluttaa. Sen sijaan se osoittaa, paljonko rahaa tarvitaan arjen sujumiselle välttämättömien tavaroiden ja palveluiden kulutukseen tietyllä aikavälillä, esimerkiksi kuukauden aikana.

Tässä tutkimuksessa on tarkistettu ja päivitetty aiemmin laadittujen viitebudjettien hinnat vuoden 2013 tasolle. Lisäksi uudistimme ruokalista ja kuluttajilta saadun palautteen perusteella. Kävimme ryhmäkeskusteluja kuluttajien kanssa teinilapsiperheen välttämättömästä kulutuksesta, jonka myötä saimme rakennettua hyödykelistat. Tutkijat tekivät lopulliset ratkaisut hyödykkeistä ja hinnoista, jotka mahdollistavat kuluttajien välttämättöminä pitämät arjen toiminnot.

Viitebudjetteja on laadittu nyt yhdeksälle esimerkkitaloudelle: yksin asuvat miehet ja naiset alle 45-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat, yksihooltaja, jolla kaksi lasta sekä kolmelle lapsiperheelle, joissa alle 10-vuotiaita lapsia ja teinikäisiä lapsia. Kuluttajat olivat budjettien laadinnassa myös nyt pääosassa. Budjetit sisältävät seuraavat kulutusmenoryhmät: ruoka, vaatetus, kodin tavarat ja laitteet, informaatio, vapaa-aika, terveys ja hygienia sekä asuminen ja liikkuminen. Liikkuminen ja asuminen ovat viitebudjetissa erillisenä menoryhmänä, joten menot voidaan laskea asuinpaikan ja tarjolla olevien liikennevaihtoehtojen mukaan. Yli vuoden kestäville tavaroille laskettiin kestoajan mukaan vuotuisen kulumisen arvo, ja vain kulumisen arvo otettiin mukaan viitebudjetteihin.

Asuminen on lähes kaikkien kotitaloustyyppien viitebudjetissa suurin menoerä. Ruoasta aiheutuvat kulut olivat kaikissa kotitaloustyypeissä toiseksi suurin menoryhmä. Ruoan valmistaminen itse kotona vähentää ruokakamenoja, mikä esimerkiksi korostaa yksin asuvien iäkkäiden pienempiä ruokakuluja yksin asuviin alle 45-vuotiaisiin verrattuna. Lasten kulutus on keskeistä lapsiperheissä ja sen ehdoilla kulutus päätöksiä tehdään niin vaatteiden, viihde-elektroniikan kuin ruoankin hankinnoissa. Perheissä, joissa on teini-ikäisiä lapsia, kulutus on suurempaa kuin muissa lapsiperheissä. Erityisesti ruoan kulutus on selvästi suurempaa kuin nuoremmilla lapsilla. Monissa menoryhmissä teinikäisten kulutus on lähellä aikuisten kulutusta ja vaatehankinnan sekä vapaa-ajan kulutus on jopa suurempaa kuin aikuisilla.

Asiasanat: kotitalous, kulutus, kulutusmenot, viitebudjetti

Sisällys

Tiivistelmä.....	5
Sisällys.....	6
1 Tausta	8
2 Tutkimuksen suorittaminen ja menetelmä	9
3 Päivitetyt ja täydennetyt viitebudjetit.....	10
3.1 Taloudet, joille viitebudjetit laadittu	10
3.2 Viitebudjettien hyödykeryhmät	11
3.3 Eri-ikäisten lasten kustannukset.....	26
4 Viitebudjettien yhteenveto ja vertailua	27
5 Johtopäätökset	28
Kirjallisuus.....	31

LIITTEET

KUVALUETTELO

KUVA 1.

Eri menoryhmien suhteelliset osuudet pääkaupunkiseudun kotitalouksissa 2013. 27

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1.

Kuukauden ruokakustannusten esimerkkilaskelmien perustana olevat energiantarpeet eri-ikäisille henkilöille sukupuolittain. 11

TAULUKKO 2.

Ruokakustannukset kotitaloustyypeittäin, e/kk. 13

TAULUKKO 3.

Esimerkkivuokria erikokoisissa asunnoissa vuonna 2013, e/kk. 14

TAULUKKO 4.

Liikennekustannukset, esimerkkinä Helsinki, e/kk. 15

TAULUKKO 5.

Liikennekustannukset muualla Suomessa, e/kk. 16

TAULUKKO 6.

Vaatetuskustannukset viitebudjetissa eri-ikäisillä naisilla, miehillä ja lapsilla vuonna 2013, e/kk. 17

TAULUKKO 7.

Vaatetuskustannukset viitebudjeteissa kotitaloustyypeittäin vuonna 2013, e/kk. 18

TAULUKKO 8.

Kodinkonekustannukset viitebudjetissa kotitaloustyypeittäin vuonna 2013, e/kk. 19

TAULUKKO 9.

Kodin irtaimiston kustannukset eri kotitaloustyypeissä vuonna 2013, e/kk. 20

TAULUKKO 10.

Kotitaloustarvikkeiden kustannukset eri kotitaloustyypeissä vuonna 2013, e/kk. 21

TAULUKKO 11.

Viihde-elektroniikan kustannukset eri kotitaloustyypeissä vuonna 2013, e/kk. 22

TAULUKKO 12.

Vapaa-ajan ja harrastusten kulutuskustannukset eri kotitaloustyypeillä vuonna 2013, e/kk. 24

TAULUKKO 13.

Terveys-, hygienia- ja kauneudenhoitokustannukset eri kotitaloustyypeillä vuonna 2013, e/kk. 25

TAULUKKO 14.

Eri-ikäisten lasten kustannukset keskimäärin, euroa/kk. 26

TAULUKKO 15.

Viitebudjetit erilaisille kotitalouksille 2015, e/kk. 28

1 Tausta

Viitebudjetit laadittiin Kuluttajatutkimuskeskuksessa ensimmäisen kerran vuonna 2010 hyödyntämällä kuluttajien näkemyksiä välttämättömästä kulutuksesta (Lehtinen ym. 2010). Laaditut viitebudjetit ovat esimerkki siitä, miten kohtuullinen kulutustaso voidaan kuvata. Viitebudjetit kertovat konkreettisella tavalla, mitä eläminen tämän päivän Suomessa erilaisissa kotitalouksissa maksaa ja mitä siihen kuluttajien mielestä sisältyy.

Vuonna 2010 viitebudjetit laadittiin neljälle esimerkkitaloudelle, joiden kulutustaso määritettiin kohtuulliseksi minimiksi. Laadinnassa käytettiin Suomessa ensimmäistä kertaa kuluttajälähtöistä menetelmää, missä kuluttajat olivat määrittämässä ja arvioimassa hyödykelistoja asiantuntijoiden ja tutkijoiden kanssa. Hyödykelistojen hinnoittelun tekivät tutkijat. Kuluttajälähtöisen menetelmän etuna on laaja-alainen ymmärrys elämäntilanteista ja kulutuksesta. Lähtökohtana ovat kuluttajien välttämättömiksi arvioimat kulutustarpeet, jotka kuluttajat laadintaprosessin aikana konkretisoivat tarvittaviksi hyödykkeiksi, ja joiden hankintaan tarvittavat varat arvioidaan. Edelleen, vaikka kyseessä on kohtuullisen minimin mukainen viitebudjetti, siihen on huomioitu varautuminen tai säästäminen kestotavaroiden hankintaan käyttämällä poistomenettelyä. Kyseessä ei ole normatiivinen budjetti, vaan viitebudjetti mahdollistaa liikkumavapauden hyödykkeiden välillä. Samalla kun viitebudjetti tuo näkyviksi ne toiminnot, jotka tietyn elämänvaiheen talouksissa koetaan tärkeiksi, se myös mahdollistaa vaihtoehtoisen kuluttamisen. Vaihtoehtona viitebudjeteille on arvioida vain rahasumma, jonka voi käyttää haluamallaan tavalla, mutta joka usein kattaa vain osan talouden toiminnoista, koska ei ole tietoa, mihin rahaa tarvitaan.

Kohtuullisen minimin viitebudjetti paljastaa, mitä kulutus tulee maksamaan kotitaloudessa niukalla kulutustasolla. Samalla se kertoo, miten paljon rahaa tai tuloja tarvitaan vähintään kyseisen kulutustason ylläpitämiseksi. Tällaista lähestymistapaa on käytetty amerikkalaisissa budjeteissa, joita hyväksi käyttäen seurataan samalla pienipalkkaisia ammatteja ja niiden palkkakehitystä. Viitebudjetit ovat menetelmänä yleistyneet ja tällä hetkellä viitebudjetteja laaditaan monissa maissa Euroopassa sekä Japanissa. Euroopan unioni rahoittaa parhaillaan ImProve-hanketta (Poverty Reduction in Europe: Social Policy and Innovation), jonka yhdessä osahankkeessa laaditaan viitebudjetit Unkariin, Suomeen, Belgiaan, Espanjaa, Italiaan ja Kreikkaan. Suomen viitebudjetteja ImProve-hankkeessa laatii Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitos. Eri maiden viitebudjetit eivät ole suoraan sovellettavissa toisiinsa, sillä eri valtioissa yhteiskunta osallistuu kotitalouksien kustannusten kattamiseen ja palvelujen tarjoamiseen eri tavoin. Niin ikään maantieteellinen sijainti ja erilainen kulttuuri vaikuttavat kotitalouksien kulutustarpeisiin. Lisäksi budjettien laatimismenetelmät ja pääasialliset käyttötarkoitukset vaihtelevat eri maissa (Preusse 2012).

Hyödykekorit ja niiden pohjalta laaditut viitebudjetit ovat hyvin konkreettisia ja niiden hyödyntäminen edellyttää, että ne ovat ajan tasalla niin sisällöltään kuin hinnoiltaan. Hyödykekorien sisällön päivitys on tarpeen, koska tuotteet ja toimintatavat muuttuvat esimerkiksi uusien (mobiili)laitteiden käyttöönoton myötä. Aika ajoin on tarkistettava, mitkä tuotteet kuluttajien mielestä kuuluvat välttämättömään kulutukseen. Monissa maissa viitebudjettien päivitys on systemaattista. Ruotsissa budjettien sisältöjä, hintoja ja kestoikiä tarkistetaan vuosittain (Konsumentverket 2013:4). Britanniassa tarkistetaan joka toinen vuosi hinnat ja neljän vuoden välein korien sisällöt (Davis et al., 2010). Irlannissa on tarkistettu kahden vuoden välein koreja ja hintoja, samalla kun on laadittu viitebudjetteja uusille esimerkkitalouksille (Vincentian partnership for social justice 2012).

Viitebudjettien laajentamiseksi nykyistä useammille erilaisille esimerkkitalouksille on myös Suomessa ollut tarvetta. Kuusi esimerkkitaloutta, joille viitebudjetit laadittiin vuonna 2010, edustavat yleisimpiä suomalaisia

kotitaloustyyppejä. Tuolloin budjetit laadittiin eri-ikäisille (alle 45- ja yli 65-vuotiaalle) yksin asuvalle miehelle ja naiselle, lapsettomalle parille sekä lapsiperheelle, jossa on äiti, isä, 4-vuotias poika ja 10-vuotias tyttö. Viitebudjettien käyttökelpoisuutta lisätäksemme laadimme nyt budjetit myös talouksille, joissa on teini-ikäisiä lapsia sekä yksinhuoltajataloudelle, jossa kaksi lasta. Myös pääkaupunkiseudun opiskelijoille laaditaan vuoden 2014 aikana viitebudjetti. Opiskelijoiden viitebudjetti tehdään opinnäytetyönä Helsingin yliopiston kuluttajaekonomian oppiaineeseen.

Maissa, joissa viitebudjetit käytetään ja päivitetään, laadinnan taustalla on käytössä hyvin samanlaiset perusteet ja tavoitteet. Viitebudjetit laaditaan sellaiselle kulutuksen tasolle, jolla kuluttajien pitää pystyä tyydyttämään ja täyttämään fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tarpeensa. Ei ole kyse kulutuksen lisäämisestä, vaan perustarpeiden tyydyttämisestä nykypäivän yhteiskunnassa syrjäytymättä tai putoamatta köyhyysrajan alapuolelle. Viitebudjetit ovat monissa maissa niukkoja, niin myös Suomessa, ja ne edellyttävät kotitalouksissa taitoja ja tietoja ruoanvalmistukseen, vaatehuoltoon, pieniin korjauksiin sekä tietotekniikan käyttöön.

Tutkimuksen tavoitteena on päivittää viitebudjettien hinnat vuoden 2013 tasolle ja laatia budjetit uusille esimerkkitalouksille. Projektin jatko jakaantuu siten kahteen osaan: ensinnäkin hintapäivitykseen, joka kattaa hintatietojen keruun ja laskelmien teon sekä toisena osana viitebudjettien laajennuksen, joka sisältää ryhmäkeskustelut talouksille, hintojen keruun uusille tuotteille ja laskelmien teon ja raportoinnin.

2 Tutkimuksen suorittaminen ja menetelmä

Olemme päivittäneet edellisten hyödykekorien hinnat ja samalla tarkistaneet niiden sisältöjä, mutta kuitenkin niin, että korit ovat yhdenmukaisia sekä keskenään että aiempien hyödykekorien kanssa. Hintatiedot on pääosin kerätty touko- ja kesäkuussa 2013 ja hintoja on tarkistettu marraskuussa 2013.

Olemme käyneet ryhmäkeskusteluja yhden vanhemman perheiden ja teini-ikäisten lasten vanhempien kanssa. Näin saimme esiin arjen käytännöt näissä kotitalouksissa ja erilaisten elämäntilanteiden edellyttämän kulutuksen. Budjetit on rakennettu hyödyntäen vuonna 2010 rakennettuja viitebudjetit (Lehtinen ym. 2010). Viitebudjettien sisältöä ja kustannuksia on samalla tarkistettu sekä uusien ryhmäkeskustelujen että hintatietojen perusteella. Uudet ryhmät kokoontuivat Helsingissä (2 ryhmää) ja Tampereella (1 ryhmä) keran. Saimme mukaan yhteensä 18 kuluttajaa. Lisäksi keskustelijat täyttivät ja kommentoivat hyödykelistoja keskustelun jälkeen sähköpostitse. Käytimme samanlaisia keskustelurunkoa ja kotitehtävää kuin ensimmäisten viitebudjettien laadinnassa (Lehtinen ym. 2010, Lehtinen ym. 2013). Sen sijaan tällä kertaa kuluttajat eivät pitäneet erillistä ruokapäiväkirjaa, vaan arvioivat jo olemassa olevia ruokalistoja. Lisätietoa yhden vanhemman talouksien erityispiirteistä saatiin yksinhuoltajille kohdistetulla, täydentävällä, pienimuotoisella kyselyllä. Rekrytointi vuoden 2013 ryhmäkeskusteluihin osoittautui erittäin vaikeaksi. Nyt käydyt keskustelut täydensivät aiempaa aineistoa, ja teini-ikäisten lasten tarpeita saatiin esiin.

3 Päivitetyt ja täydennetyt viitebudjetit

3.1 Taloudet, joille viitebudjetit laadittu

On olemassa erilaisia tapoja rakentaa viitebudjettitalouksia. Laskelmat voidaan tehdä iän mukaan henkilöittäin ja elämäntilanteen mukaan tai perhetyypeittäin koko taloudelle. Vaikka viitebudjetti laskettaisiin henkilöittäin, on kotitalouden yhteiskäytössä olevat hyödykkeet laskettavat mukaan koko taloudelle, esimerkiksi astiat ja huonekalut.

Vuonna 2010 laaditut viitebudjetit tehtiin kuudelle yleisimmälle perhetyypille eli yksin asuvalle alle 45-vuotiaalle, yksin asuvalle yli 65-vuotiaalle), lapsettomalle parille sekä lapsiperheelle. Yksin asuville laadittiin viitebudjetit erikseen miehelle ja naiselle molempiin ikäryhmiin. Tämän päivityksen yhteydessä on laadittu viitebudjetit kolmelle uudelle esimerkkitaloudelle, joissa on teini-ikäisiä lapsia. Näin esimerkkitalouksia on kaikkiaan yhdeksän.

Päivitetyt viitebudjetit:

- yksin asuvalle alle 45-vuotiaalle miehelle ja naiselle,
- yksin asuvalle yli 65-vuotiaalle miehelle ja naiselle,
- yli 50-vuotiaalle parille, jolla ei kotona asuvia alle 18-vuotiaita lapsia (=pari) sekä
- lapsiperheelle, jossa äiti, isä, 4-vuotias poika ja 10-vuotias tyttö (=pikkulapsiperhe).

Uudet esimerkkiviitebudjetit:

- yksinhuoltajataloudelle, jossa äiti, 10-v. poika ja 14-v. tyttö (=yksinhuoltajaperhe),
- taloudelle, jossa on äiti, isä, kaksi teini-ikäistä 14-v. tyttö ja 16-v. poika ja (=teiniperhe 4 henkilöä)
- taloudelle, jossa äiti, isä, 10-v. poika, 15-v. poika ja 17-v. tyttö (=teiniperhe 5 henkilöä).

Vuonna 2010 laadituissa viitebudjeteissa työelämässä oletettiin olevan alle 45-vuotiaiden yksin asuvien, samoin kuin lapsiperheen vanhempien. Keski-ikäisestä pariskunnasta nainen oli vielä työelämässä, mutta mies oli eläkkeellä, samoin kuin yli 65-vuotiaat yksin asuvat (Lehtinen ym. 2010, s. 21).

Uusien esimerkkitalouksien vanhempien oletetaan olevan työelämässä. Neljän hengen teinien perheen asunnon kooksi on määritetty 92 m² ja kolmilapsisen esimerkkiperheen asunnon koko on 105 m². Sisustukseen liittyvät kustannukset on molemmille teini-ikäisten perheille arvioitu sen mukaan, että kumpikin asunto käsittää kolme makuuhuonetta, olohuoneen, keittiön ja kylpyhuoneen. Yhden huoltajan esimerkkitaloudessa asuntona on kolmio (75 m²).

Lisäksi määritellään, mitkä ovat kunkin eri-ikäisen lapsen tarvitsemat vaatteet ja muut hyödykkeet sekä arvioidaan niiden kustannukset lasta kohden. Lasten kustannukset arvioidaan ikäryhmille 3–6-vuotta, 7–12-vuotta ja 13–17-vuotta. Kahden alimman ikäluokan vaate- ym. kustannukset päivitetään aiempien viitebudjettien perusteella ja uutena tuotetaan budjetit teini-ikäisten ryhmälle. Esimerkkitalouksien budjettien pohjalta voidaan yhdistellä erilaisille ja erikokoisille talouksille yksilöllisempiä budjetteja.

3.2 Viitebudjettien hyödykeryhmät

Seuraavassa tarkastellaan erilaisille kotitaloustyypeille laadittuja viitebudjetteja kulutusmenoryhmittäin. Viitebudjetteihin sisältyvät tavarat ja palvelut on lueteltu liitteessä 1 olevassa hyödykeluettelossa. Liitteessä näkyy myös kunkin hyödykkeen tarve kotitaloustyypeittäin sekä kestävien tuotteiden arvioitu käyttöikä. Kestävien tuotteiden arvoksi on budjettiin laskettu niiden vuosipoistoa vastaava osuus eli hankintahinta jaettuna oletetulla käyttöiällä. Luetteloon merkittiin kursiivilla ne tuotteet, jotka tulivat viitebudjetteihin mukaan tämän päivituksen yhteydessä.

Ruoka

Ensimmäisten viitebudjettien laadinnassa tehtiin erilliset ruoan viitebudjetit ja raportti niiden laadinnasta (Pakoma 2010). Vuonna 2013 ruokabudjetit on uudistettu ja määriä ja hintoja on tarkistettu, sillä olemme huomioineet aiempaa tarkemmin iän ja sukupuolen mukaisen energiantarpeen. Pakoma (2010) laski yksilöiden ravinnon tarpeen, mutta laskelmissa käytettiin energiantarpeen keskiarvoja. Ruokalistojen tarkistamiseen vaikutti myös se, että ryhmäkeskusteluihin osallistuneet arvioivat niitä ja kommentoivat aiemman ruokalistan makkararuokien useutta. Ruokabudjetit eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempiin ruokabudjetteihin uudistamisen ja energiantarpeen tarkemmasta huomioimisesta johtuen. Edelleen pääperiaatteena on ollut laatia terveellisiä, edullisia ja tavanomaisia ruokia sisältäviä ruokalistoja. Taulukossa 1 on esitetty ruokamenojen esimerkkilaskelmien taustalla olevat energiantarpeet eri-ikäisille henkilöille sukupuolittain.

Taulukko 1. Kuukauden ruokakustannusten esimerkkilaskelmien perustana olevat energiantarpeet eri-ikäisille henkilöille sukupuolittain (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2005, 13–14)¹.

Ikä	Tytöt/naiset	Pojat/miehet
	Energiantarve	Energiantarve
Vuotta	MJ/vrk (kcal/vrk)	MJ/vrk (kcal/vrk)
3–	4,9 (1170)	5,5 (1310)
6 v	6,8 (1630)	7,4 (1770)
7–	7,2 (1720)	8,1 (1940)
12 v	8,7 (2080)	9,8 (2340)
13–	9,1 (2170)	10,2 (2440)
17 v	9,9 (2370)	13,4 (3200)
31–60 v (kevyt työ, vähän liikuntaa)	9,2 (2210)	11,8 (2830)
61–74 v (kevyt työ, vähän liikuntaa)	8,5 (2040)	10,6 (2540)

¹ Uudet ravitsemussuositukset tulivat voimaa 2014 ja niissä suositeltu energiantarve hieman poikkeaa aiemmasta.

Ruokabudjettien laadinnassa on käytetty hyväksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Fineli-elintarvikkeiden koostumustietopankin (2013) ruokamääriä, mittoja ja reseptejä. Lisäksi on pyritty laatimaan sellaisia ruokalistoja, joilla ruoan hävikkiä olisi mahdollisimman vähän. Useamman henkilön perheessä raaka-aineiden taloudellinen käyttö ei ole ongelma. Sen sijaan yhden henkilön taloudessa pienempien pakkauskojien hankinta lisää helposti kustannuksia, koska raaka-aineet ovat edullisempia pakattuina suuriin pakkauksiin. Palvelutiskiltä ostettaessa taas kilohinta on yleensä korkeampi kuin valmiiksi pakattuna. Raaka-aineiden ja ruokien hinnat kerättiin kesällä 2013 ja tarkistettiin syksyllä 2013. Tarjoushintoja ei ole otettu mukaan. Tarjousten hyödyntäminen tuo säästöjä ruokakustannuksiin varsinkin lihassa ja kalassa, mutta käyttökelpoisten tarjoushintojen kerääminen budjettiin on vaikeaa.

Työssäkävien lounasruokailussa olemme käyttäneet lounasruokailun verotusarvoa, joka oli vuonna 2013 5,90 euroa (vuonna 2010 5,50 e). Tuettu lounasruokailu otettiin mukaan edelleen, koska keskustelijat katsoivat sen olevan tärkeä sosiaalinen elementti työpaikalla yhteenkuuluvuuden lisäämiseksi. Vaikka rahasta on tiukkaa, yhden vanhemman perheissäkin katsottiin, että on mukava olla työkavereiden kanssa yhdessä lounastamassa ainakin muutaman kerran viikossa. Lounaan nauttiminen työpaikkaravintolassa on Suomessa tyypillistä, sillä lähes puolet niistä, joilla on mahdollisuus työpaikkaruokailuun, osallistuu siihen (Aalto & Heiskanen 2011, Vikstedt ym. 2012). Monilla työpaikoilla työnantaja joko subventoi työntekijöiden ateriakuluja henkilöstöravintolassa tai antaa lounasaseteleitä. Yhä enemmän pyritään purkamaan esteitä, jotka rajoittavat joukkoruokailun käyttöä. Ravitsemuksellisesti laadukkaiden aterioiden tarjoaminen nähdään tärkeäksi työntekijän jaksamisen kannalta (Vikstedt ym. 2012).

Ruokailun kustannukset kasvoivat hieman kaikilla talouksilla vuodesta 2010. Yksi syy on ruoan hintojen nousu (Lehtinen I, 2012). Se vaikuttaa työssäkävien lounasruokailun kallistumiseen sekä kotiin ostettavien raaka-aineiden hintoihin. Toiseksi, koska ruokamäärien laskenta perustui iän ja sukupuolen mukaisiin energiantarpeisiin vuoden 2010 viitebudjetteja tarkemmin, niin yksin asuvilla tämä näkyy naisten ja miesten erisuuruuksina ruokakustannuksina. Teini-ikäisten lasten energiantarpeet (taulukko 1) ovat samansuuruiset tai hieman korkeammat kuin perheen äidillä ja isällä ja vaikuttavat siten selvästi ruokabudjetin kustannuksiin. Kasvaville lapsille tarvitaan kouluruokailun lisäksi terveellistä ja monipuolista ruokaa myös kotona. Keskustelijat kertoivat ruokaa kuluvan paljon, ja lasten tarvitsevan runsaita välipaloja esimerkiksi koulusta tullessaan ennen harrastuksiin menoa.

Ruokabudjetteihin on sisällytetty kaikille talouksille kerran kahdessa viikossa noutoruokaa tai pizza-ateria virvoitusjuomalla ravintolassa tai kahvilakäynti (á 4,50 e–9,50 e). Loma-aikoina syödään kotona, joten kahdelle kuukaudelle vuodessa on laskettu kotona valmistettujen lounaiden kustannukset. Laskelmissa on mukana juhlapäiviin (joulu, pääsiäinen ja juhannus) sekä lasten juhliin varautuminen, siten että vuotuisiin ruokakustannuksiin on laskettu 10 prosenttia lisää. Sen vaikutuksesta kuukauden ruokakustannukset nousevat 2–7 euroa taloudesta riippuen. Ruoanvalmistuksessa syntyvän hävikin osuudeksi on huomioitu viisi prosenttia kuten aiemminkin (kuoret, luut, yms.). Taulukossa 2 on esitetty taloustyypeittäin ruokakustannukset kuukaudessa ja vuodessa.

Taulukko 2. Ruokakustannukset kotitaloustyypeittäin, e/kk.

	Nainen alle 45v	Mies alle 45v	Nainen yli 65v	Mies yli 65v	Pari yli 50v	Yksinhuoltajaperhe	Pikku-lapsiperhe	Teiniperhe 4 henkilöä	Teiniperhe 5 henkilöä
Kotona valmistettu 12 kk	167	201	197	235	419	500	597	777	944
Työpaikkalounaat 10 kk	118	118	-	-	118	118	236	236	236
Muu ulkona syöminen 12 kk	17	17	9	9	18	59	59	76	95
YHT e/kk,	282	316	206	244	535	657	853	1050	1236
Loma-ajat mukana YHT v/e	3387	3788	2477	2928	6420	7885	10236	12598	14831

Nainen/Mies alle, 45-v./yli 65-v.: yksin asuva; **Pari:** nainen ja mies yli 50v, ei kotona asuvia alle 18-v. lapsia; **Yksinhuoltajaperhe:** äiti, 10-v. poika ja 14-v. tyttö; **Pikkulapsiperhe:** äiti, isä, 4v poika ja 10v. tyttö; **Teiniperhe 4 henkilöä:** äiti, isä, 14-v. tyttö ja 16-v. poika; **Teiniperhe 5 henkilöä:** äiti, isä ja 3 lasta, 10-v.poika, 15-v. poika ja 17-v. tyttö

Loma-aikojen (2 kk) ruokailun kustannukset kasvattavat ruokabudjettien kustannuksia lapsiperheillä, koska lapset eivät voi hyödyntää loman aikana koulun ja päiväkodin maksuttomia lounaita. Sen sijaan yksin asuvilla loma-ajat mukaan laskettuna kuukauden keskimääräiset ruokakustannukset laskevat. Emme ole huomioineet erityisruokavalioiden kustannuksia (laktoositon, keliakia jne.), joiden noudattaminen todennäköisesti nostaa ruokamenoja.

Asuminen

Asuntojen keskimääräiset koot vaihtelevat tilastojen mukaan erilaisissa talouksissa ja eri puolilla Suomea. Henkilöä kohti asuinpinta-alaa oli vuonna 2012 keskimäärin noin 40 neliometriä. Henkilöä kohti laskettu pinta-ala pienenee merkittävästi asuntokunnan koon kasvaessa. Yksin asuvalla oli käytössään keskimäärin 59 neliometriä, kahden henkilön asuntokunnalla 44 neliötä, mutta kuuden henkilön asuntokunnalla oli enää 21 neliometriä asukasta kohti. Koko maan asuntojen keskipinta-ala oli 80 m². Uudellamaalla ovat keskimäärin pienimmät asunnot (75 m²) ja muualla Suomessa asuntojen keskipinta-alat vaihtelevat maakunnittain 79–92 m². Nuoret ja pikkulapsiperheet asuvat keskimäärin ahtaammin kuin iäkkäämmät ja kouluikäisten perheet. (Tilastokeskus 2013a.)

Useimmissa esimerkkitalouksissamme asuntojen koot ovat hieman pienempiä kuin keskimäärin. Alle 45-vuotiaiden yksin asuvien asunnon kooksi on määritelty 45 m², yli 65-vuotiaiden yksin asuvien 55 m² ja keskiikäisen parin asunnon kooksi on määritelty 75 m². Niin ikään yhden huoltajan talouden asunnon kooksi on

määritelty 75 m², neljän hengen lapsiperheille 92 m², ja viiden hengen perheelle 100 m². Lapsille on huomioitu oma huone kuitenkin siten, että enintään kaksi lasta on samassa huoneessa. Vanhempien mielestä lapsilla tulisi olla omaa tilaa rauhoittua ja tehdä omia asioita. Myös lapset pitävät tärkeänä omaa tilaa, joka olisi erossa aikuisten tilasta (Hakovirta & Rantalaiho 2012). Laskelmien yksinkertaistamiseksi kaikki esimerkkitaloudet asuvat vuokralla kerrostalossa ja esimerkkivuokria on koottu taulukkoon 3. Vuokrien neliöhinnat on kerätty Tilastokeskuksen vapaarahoitteisten asuntojen keskivuokrista vuoden 2013 kolmannen vuosineljänneksen tilanteesta (Tilastokeskus 2013c).

Taulukko 3. Esimerkkivuokria erikokoisissa asunnoissa vuonna 2013, e/kk.

Asuinalue	Vuokra, euroa/m ²	Asunnon koko, m ² (vuokra, euroa/kk)				105
		45	55	75	92	
Helsinki	16,71	752	919	1253	1588	17554
Pk-seutu	16,03	724	882	1202	1523	1683
yli 100 000 as	13,53	609	744	1015	1285	1421
60 000–100 000 as	11,21	505	617	841	1065	1177
20 000–59 999 as	10,34	465	569	776	982	1086
alle 20 000 as	8,68	391	477	651	825	911

Omistusasuminen on Suomessa tyypillinen asumismuoto (Tilastokeskus 2013a). Omistusasumisen kustannusten laskeminen on ongelmallista, sillä niihin vaikuttavat monet eri tekijät niin kotitalouteen, asuinpaikkaan kuin asuntoon liittyen. Erilaisten asumismuotojen kustannuksia on laskettu yksityiskohtaisesti Pellervon taloustutkimuksen ja Kiinteistöliiton raportissa, jonka laskelmissa on huomioitu kotitaloustyyppi, asuinalue ja asumismuoto (Lahtinen ym. 2011). Laskelmissa käytetyt kotitaloustyypit poikkeavat kuitenkin viitebudjettien taloustyypeistä, joten emme ole hyödyntäneet niitä viitebudjeteissa.

Sähkön kulutus on laskettu asumisen kustannuksiin. Tiedot keskimääräisestä sähkön kulutuksesta on kerätty Adato Energia Oy:n (2013) koordinoimasta tutkimuksesta *Kotitalouksien sähkön käyttö 2011*, jossa tutkimuksen kotitalouksilla oli melko samanlainen varustus asunnoissa kuin viitebudjettitalouksilla eli väritelevisio, tietokone, astianpesukone, mikroaaltouuni ja internetyhteys kotona. Viitebudjettitalouksissamme ei kuitenkaan ole kuivausrumpua tai -kaappia, jotka olivat sähkönkäyttötutkimuksen talouksissa. Tutkimuksen (Adato 2013) sähkön keskimääräistä kulutusta esimerkkitalouksissa on sovellettu kerrostaloasumiseen, jolloin esimerkiksi saunan ja auton lämmityksen sähkökulutusta ei ole viitebudjettitalouksille laskettu mukaan. Yksin asuvien ja yksinhuoltajatalouden sähkökulutus on saatu suoraan em. tutkimuksesta. Sähkön hintana on käytetty energian siirron ja kulutuksen yhteenlaskettua perusmaksua 6,97 euroa/kk sekä siirron ja energian yhteishintaa 9,33 c/kWh, jotka vastasivat syksyn 2013 keskimääräistä hintatasoa.

Kotivakuutus sisältyy niin ikään asumisen menoihin ja sen hintaa on korotettu kustannusten nousua vastaavasti vuodesta 2010. Suomen rahatiedon keräämää hintavertailua on käytetty myös hyväksi. (Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2011)

Uutena asumisen menoryhmässä on tapaturmavakuutus, joka nousi hyvin vahvasti esiin lapsiperheiden keskustelussa. Sitä perusteltiin edullisena, ja hyvänä lisäturvana, koska teini-ikäisille lapsille voi tapahtua onnettomuuksia harrastuksissaan.

Liikkuminen ja matkat

Niin ikään liikkumisen kustannusten laskemiseksi käytettiin samanlaisia periaatteita kuin vuoden 2010 budjeteissa. Kaikilla talouden jäsenillä on käytössä julkisen liikenteen kuukausilippu ja polkupyörä. Lapset saavat pääkaupunkiseudulla 50 % alennuksen ja eläkeläiset, jotka eivät saa takuueläkettä, saavat 25 % alennuksen. Lapsiperheille ja muualla Suomessa asuville on huomioitu auton kustannukset laskelmiin julkisen liikenteen lippujen lisäksi. Pääkaupunkiseudun laskelmissa auton kulut on laskettu ainoastaan kahden huoltajan lapsiperheille (taulukko 4). Mikäli esimerkkinä yksihuoltajatalous tarvitsee äidin kuukausilipun sijaan oman auton, kuukausittaiset liikennekulut kasvavat 104 eurosta 620 euroon.

Taulukko 4. Liikennekustannukset, esimerkkinä Helsinki, e/kk.

Kotitaloustyyppi	Julkisen liikenteen kuukausilippu (Hki sisäinen, €/kk)	Polkupyörä ja sen varusteet, €/kk	Auton käyttö 1250 km/kk, €/kk	Yhteensä, €/kk	Yhteensä, €/v
Yksin asuva alle 45v	45,90	2		49	584
Yksin asuva yli 65v	34,40	3		37	446
Pari (ei alle 18v lapsia)	91,80	6		97	1167
Yksinhuoltaja (10v, 14v)	(2x45,90) 91,80	12		104	1242
Lapsiperhe (4v, 10v)	(2,5x45,90) 114,75	15	562	692	8301
Teiniperhe (14v, 16v)	(3x45,90) 137,70	11	562	711	8534
Teiniperhe (10v, 15v & 17v)	(3,5x45,90) 160,65	15	562	739	8863

Taulukossa 5 on laskettu liikennekustannukset muualla Suomessa (pääkaupunkiseudun ulkopuolella) oman auton ja polkupyörän käytön mukaan. Polkupyörän ja sen varusteiden kustannukset on laskettu kulumisen perusteella eli jakamalla pyörän ja tarvikkeiden hankintakulut niiden kestoilla. Kuten aiemmin myös nyt käytettiin hyväksi Autoliiton laskuria² arvioitaessa auton kuukausittaisia kustannuksia. Laskelmamme oletuksen on, että autolla ajetaan 15 000 km vuodessa, jolloin kustannus on 0,45 euroa kilometriä kohden.

² <http://www.autoliitto.fi/tietopankki/autoilun-kustannukset/laskurit/kustannuslaskuri/>

Taulukko 5. Liikennekustannukset muualla Suomessa, e/kk.

Kotitaloustyyppi	Polkupyörä (kuluminen), e/kk	Auton käyttö (1 250 km/kk) e/kk	Yhteensä e/kk	Yhteensä e/vuosi
Yksin asuva alle 45 v	3	562	565	6783
Yksin asuva yli 65 v	3	-	3	36
Pariskunta	6	562	568	6816
Yksinhuoltaja	12	562	574	6891
Lapsiperhe/teiniperhe	11–15	562	673–578	6882–6936

Laskurissa on huomioitu auton huolto, katsastus, renkaat ja pysäköinti ja lainakustannukset. Auton pitoaika laskurin mukaan on kuusi vuotta. Olemme käyttäneet laskelmissa 15 000 kilometrin ajomäärää kaikissa lapsiperheissä, koska lapsiperheissä vanhemmilla on käytössä myös julkisen liikenteen liput. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuville talouksille auto on todennäköisesti välttämätön, eikä heillekään julkisen liikenteenkustannuksia ole laskettu taulukkoon 5. Koululaisten koulukyyditys on maksettu ja hoidettu kunnan puolesta haja-asutusalueilla Suomessa. Mikäli haja-asutusalueilla päivittäin käytetään julkista liikennettä, sen kustannukset kuukaudessa ovat aikuiselle noin 70 euroa ja kouluikäisille lapsille 35 euroa. Yli 65-vuotilailla ei ole autoa muualla Suomessa laskettu viitebudjettiin, koska kustannukset olisivat niin korkeat, että esimerkiksi takuueläke ei riitä kattamaan sen kustannuksia.

Vaatetus

Viitebudjettiin on koottu tavanomaisimpia vaatteita sellainen määrä, jolla kohtuudella pitäisi selvittää erilaisista tilanteista. Kuten budjetin luoteeseen kuluu, budjetin raameissa voi helposti vaihtaa tuotteita toisiin, jos niille on itselle enemmän käyttöä kuin budjettiin arvioiduilla vaatekappaleilla. Näin kukin voi käyttää omaan elämäntyyliinsä ja vaatemuunsa sopivia vaatteita. Lapsilla ja nuorilla vaatteiden käyttöaika on arvioitu lyhyemmäksi kuin aikuisilla, sillä kasvamisen vuoksi samat vaatteet mahtuvat nuoren päälle vain noin kaksi vuotta tai jopa lyhyemmän ajan. Useimmat aikuisten vaatteet kestävät yli vuoden, joten niiden kulut on arvioitu budjettiin jakamalla hankintahinta käyttöiällä (ks. Lehtinen ym. 2010, s. 30–32).

Vaatevarantoa määriteltäessä on lähdetty siitä, että vähintään kerran viikossa pestään pyykkiä. Toisaalta myös edellytetään, että vaatteet riittävät siihen, että niitä pestään vain kerran viikossa. Näin viitebudjetissa mainittu varanto takaa sen, että hyväkuntoisia vaatteita on koko ajan käytettävissä. Lisäksi käytössä on todennäköisesti vanhempia, kuluneempia vaatteita. Hankintahinnoiksi on määritelty markettien vaatteiden hinnat (ks. Lehtinen ym. 2010, s. 32).

Vaatteiden omistamisesta ei juuri ole tutkimustietoja käytettävissä. Helsingin yliopiston käsityönopeettajaksi opiskelevat ovat kuitenkin jo parin vuosikymmenen ajan koonneet vuosittain inventaarion omista vaatteistaan³. Kyseessä on siis valikoitunut kuluttajaryhmä, joka on todennäköisesti keskimääräistä kiinnostuneempi vaatteista. 1990-luvun alusta lähtien lähes vuosittain noin 50 opiskelijaa on osallistunut vaatevarastonsa inventointiin. Omistettujen vaatteiden määrä vaihtelee suuresti opiskelijoiden keskuudessa. Merkittävää on, että jo 1990-luvulla opiskelijoiden kohtuulliseksi arvioima vaatemäärä oli selvästi pienempi kuin heidän omistamansa määrä keskimäärin. Omistettujen vaatteiden määrät ovat viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana lähes kaksinkertaistuneet, joten ei ole yllättävää, että viime vuosina yhä useammat opiskelijat kokevat omistavansa liikaa vaatteita. Yli puolet opiskelijoista on kokenut, että omistaa vaatteita liikaa ja noin joka neljännellä on ainakin jotain vaatteita liikaa. Vain noin joka kuudes (15–17 %) omistaa mielestään sopivasti vaatteita ja juuri kyllä ei ole liian vähän vaatteita. Näyttää siis siltä, että jos vain on mahdollisuus, vaatteita hankitaan helposti yli tarpeen, eikä niistä hennota luopua.

Viitebudjettiin on koottu vain välttämättömänä pidetty vaatemäärä, jolla selviää erilaisista tilanteista eri vuodenaikoina. Aikuisten sekä 4- ja 10-vuotiaiden lasten vaatelista on pidetty lähes ennallaan verrattuna aiempaan budjettiin (Lehtinen ym. 2010). Kuluttajien kommenttien perusteella tuotelistoihin on tehty pieniä päivityksiä. Lisäksi on laskettu teini-ikäisille pojille ja tytöille omat vaatebudjetit. Taulukkoon 6 on koottu naisten ja miesten sekä eri-ikäisten lasten vaatekustannuksia.

Taulukko 6. Vaatetuskustannukset viitebudjetissa eri-ikäisillä naisilla, miehillä ja lapsilla vuonna 2013, e/kk.

Ikä	3–6 vuotta	7–12 vuotta	13–17 vuotta	18–45 vuotta	yli 65 vuotta
Sukupuoli	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk
Tyttö/nainen, vaatteet	50	51	49	42	37
Tyttö/nainen, kengät yms.	16	14	18	11	10
Poika/mies, vaatteet	50	51	48–52	36	30
Poika/mies, kengät yms.	16	14	17	10	8
	€/v	€/v	€/v	€/v	€/v
Tyttö/nainen, vaatteet, kengät yms.	784	784	800	636	560
Poika/mies, vaatteet, kengät yms.	784	784	838	550	458

³Räisänen R (2013) Helsingin yliopiston Käsityönopeettajaopiskelijoiden vaateinventariot 1990–2010. Julkaisemattomia koosteita.

Naisten vaatevarastossa on vaatteita, kenkiä ja laukkuja kaikkiaan 57 erilaista ja yhteensä vaatevarastoon on laskettu 88 kappaletta vaatteita sekä 17 kenkäpareja ja laukkuja yms. (kaikkiaan 105). Suurimmat vaatekulut ovat kouluikäisillä lapsilla. Teinitytöillä erilaisia vaatteita, kenkiä ja laukkuja on hieman vähemmän kuin naisilla (yhteensä 95) ja niiden kestoikä on lyhyempi. Vastaavasti miehillä on erilaisia vaatteita, kenkiä ja laukkuja yhteensä 84 tuotetta. Niin ikään pojilla on vähemmän erilaisia vaatteita ja kenkiä, joiden käyttöikä on lyhyempi kuin miehillä. Hyödykeluetteloon sisältyvät vaatteiden sekä kenkien ym. tuotelistat on koottu liitteeseen 1.

Suurimmat kuukautta kohden lasketut vaate- ja kenkäkulut ovat yli 15-vuotiailla pojilla, joiden vaatevarastoon sisältyy mm. pikkutakki, joka monissa talouksissa hankitaan konfirmaatiotilaisuuteen. Pikkutakin käyttöikäksi on arvioitu 2 vuotta. Teinityttöjen vaatekulut ovat lähes samansuuruiset kuin poikien. Pienimmät kulut puolestaan ovat yli 65-vuotiailla miehillä, joiden useimpien vaatteiden kestoikä on arvioitu pidemmäksi kuin nuoremmilla. Niin ikään iäkkäimpien naisten arvioidaan käyttävän vaatteitaan pidempään kuin nuoremmat ja siksi myös heidän vaatekulunsa ovat pienemmät kuin nuoremmilla naisilla ja tytöillä.

Perheiden ja pariskunnan vaatekustannuksia laskettaessa on aikuisille käytetty alle 45-vuotiaiden vaatekustannuksia sekä kunkin esimerkkitalouden lasten ikäluokan mukaisia tyttöjen ja poikien vaatekustannuksia. Esimerkkitalouksien yhteiset vaate-, kenkä- ja laukku- yms. kulut on koottu taulukkoon 7.

Taulukko 7. Vaatetuskustannukset viitebudjeteissa kotitaloustyypeittäin vuonna 2013, e/kk.

Kotitaloustyyppi	€/kk	€/v
Nainen, alle 45 vuotta	53	636
Mies, alle 45 vuotta	46	550
Nainen, yli 65 vuotta	47	560
Mies, yli 65 vuotta	38	548
Pari	98	1180
Yksinhuoltajaperhe	185	2223
Pikkulapsiperhe	230	2758
Teiniperhe 4 henkilöä	236	2828
Teiniperhe 5 henkilöä	301	3613

Pari: nainen ja mies yli 50v, ei kotona asuvia alle 18-v. lapsia; Yksinhuoltajaperhe: äiti, 10-v. poika ja 14-v. tyttö; Pikkulapsiperhe: äiti, isä, 4v poika ja 10v. tyttö; Teiniperhe **4 henkilöä:** äiti, isä, 14-v. tyttö ja 16-v. poika;

Teiniperhe 5 henkilöä: äiti, isä ja 3 lasta, 10-v.poika, 15-v. poika ja 17-v. tyttö

Talouskohtaiset vaatekustannukset ovat luonnollisesti suurimmat suurimmassa taloudessa pienimmät yhden hengen talouksissa. Ne vaihtelevat yli 65-vuotiaiden yksin asuvien miesten alle 40 eurosta viisihenkisen perheen yli 300 euroon kuukaudessa. Lapsiperheessä, jossa on kaksi teini-ikäistä vaatekustannukset ovat hieman suuremmat kuin perheessä, jossa on kaksi pienempää lasta.

Vaatekustannuksia on toki mahdollista pienentää kierrättämällä ainakin osan vaatteista nuoremmille sisaruksille. Myös käytettynä vaatteita saattaa saada edullisemmin, mutta sopivien vaatteiden saatavuus käytettynä ei ole aina mahdollista. Käytettyjen vaatteiden keston ja hinnan arvioiminen on niin ikään hankalaa, joten vaatteiden hinnat on koottu marketeista, joista on mahdollista saada kohtuuhintaisia ja riittävän laadukkaita vaatteita (ks. Lehtinen ym. 2010). Monet teini-ikäisten vanhemmat myös epäilivät, suostuisivatko teinit käyttämään kirpputorilta hankittuja vaatteita muiden ostamina.

Kotitalouskoneet

Kotitalouskoneiden tuotelista on pidetty lähes aiempien viitebudjettien mukaisina ja teini-ikäisten perheille sekä yksinhuoltajille on budjettiin laskettu samat tuotteet kuin aiemmin pikkulapsiperheelle (liite 1). Päivityksen yhteydessä yksin asuvien budjettiin on sisällytetty vain kahvinkeitin ja vedenkeitin jätetty pois, koska kuluttajien mielestä ne ovat pienessä taloudessa vaihtoehtoisia laitteita. Yksin asuvien alle 45-vuotiaiden kodinkoneista poikkeaa muista myös siinä, että heille on budjetoitu jenkkikaappi-mallinen jääkaappi, mutta ei pakastinta, kun taas muilla on pakastelokerolla varustettu jääkaappi ja erillinen pakastin. Lapsiperheillä on muista poiketen myös astianpesukone. Kodinkoneiden arvoksi on budjettiin laskettu niiden vuosipoistoa vastaava osuus kuten muillakin kestäväillä tuotteilla. Kodinkonekustannukset kotitaloustyypeittäin ovat koottu taulukkoon 8.

Taulukko 8. Kodinkonekustannukset viitebudjetissa kotitaloustyypeittäin vuonna 2013, e/kk.

Kotitaloustyyppi	€/kk	€/v
Yksin asuva, alle 45 vuotta	8	99
Yksin asuva, yli 65 vuotta	8	123
Pari	10	125
Yksinhuoltajaperhe	13	160
Pikkulapsiperhe	13	160
Teiniperhe 4 henkilöä	13	160
Teiniperhe 5 henkilöä	13	160

Vaikka esimerkkitalouksien lapsiperheet ovat hieman erikokoisia ja niissä on eri-ikäisiä lapsia, niissä tarvitaan saman verran kodinkoneita, jolloin myös kustannukset muodostuvat yhtä suuriksi. Pienempien talouksien pienemmät kustannukset johtuvat siitä, että kodinkoneita on vähemmän (ks. edellä). Kodinkoneiden, erityisesti pesukoneiden, käyttöikänsä vaikuttaa niiden käytön useus. Käyttöikä on kuitenkin määritelty kaikille sa-

maksi, vaikka yhden hengen talouksissa koneet todennäköisesti kestävät pidempään kuin isommissa talouksissa. Kodinkoneiden kestoiät perustuvat asiantuntija-arvioihin ja kuluttajien kokemuksiin (ks. Lehtinen ym. 2010, s. 37–38).

Muu kodin irtaimisto

Hyödykelistaan sisältyvät astiat ja ruoanvalmistusvälineet, huonekalut ja kodintekstiilit pysyvät pitkälti entisellään, aiempien viitebudjettien mukaisina (liite 1). Kodintekstiilien määriä hieman lisättiin, koska kuluttajat pitivät niitä liian pieninä. Nyt kutakin kotitalouden jäsentä kohden on varattu pääasiassa kahdet kutakin liinavaatetyyppiä ja sen lisäksi kullekin taloudelle kahdet vierasvarat. Kodin irtainmenoihin taulukkoon 9 on koottu erilaisten kotitalouksien astiat ja ruoanvalmistusvälineet, huonekalu- ja kodintekstiilimenot.

Taulukko 9. Kodin irtaimiston kustannukset eri kotitaloustyypeissä vuonna 2013, e/kk.

Kotitaloustyyppi	Astiat ja ruoanvalmistusvälineet, €/kk	Kodintekstiilit ja matot, €/v	Huonekalut, €/kk	Kodin irtainmenot, yht. €/kk	Kodin irtainmenot, yht. €/v
Yksin asuva, alle 45 vuotta	4	9	10	24	282
Yksin asuva, yli 65 vuotta	4	9	10	24	283
Pari	5	16	13	34	408
Yksinhuoltajaperhe	6	21	19	45	542
Pikkulapsiperhe	6	25	21	52	627
Teiniperhe 4 henkilöä	6	25	21	52	628
Teiniperhe 5 henkilöä	7	29	23	58	701

Pari: nainen ja mies yli 50v, ei kotona asuvia alle 18-v. lapsia; Yksinhuoltajaperhe: äiti, 10-v. poika ja 14-v. tyttö; Pikkulapsiperhe: äiti, isä, 4v poika ja 10v. tyttö; Teiniperhe **4 henkilöä:** äiti, isä, 14-v. tyttö ja 16-v. poika;

Teiniperhe 5 henkilöä: äiti, isä ja 3 lasta, 10-v.poika, 15-v. poika ja 17-v. tyttö

Kodin irtaimisto ei samalla tavoin ole yhteiskäytössä kuin kodin koneet, joten niiden tarpeeseen vaikuttaa kotitalouden koko ja jossain määrin myös lasten ikä. Jokaiselle kouluikäiselle on esimerkiksi varattu työpöytä ja työtuoli.

Muut kodin tarvikkeet

Kotitalouksissa tarvitaan myös monia muita kestäviä ja kertakäyttöisiä tarvikkeita ja aineita (Lehtinen ym. 2010, s. 41). Uusien ryhmäkeskustelujen perusteella tätäkin tuoteryhmää täydennettiin aiempaan verrattuna. Siivoukseen, vaatehuoltoon, säilytykseen ja pakkaamiseen yms. tarvittavien tuotteiden kustannukset erilaissa kotitalouksissa on koottu taulukkoon 10 ja tuotelistat ovat liitteessä 1.

Taulukko 10. Kotitaloustarvikkeiden kustannukset eri kotitaloustyypeissä vuonna 2013, e/kk

Kotitaloustyyppi	Siivouksen ja vaatehuollon välineet, €/kk	Muut kodin tarvikkeet ja perustyökälyt, €/kk	Paperi-, pakkaus-, yms. tarvikkeet, €/kk	Pesu- ja siivousaineet, €/kk	Yhteensä, €/kk	Yhteensä, €/v
Yksin asuva, alle 45 vuotta	1	1	6	13	21	251
Yksin asuva, yli 65 vuotta	1	1	6	14	22	269
Pari	2	1	9	20	32	383
Yksinhuoltajaperhe	2	1	11	28	42	508
Pikkulapsiperhe	2	1	13	31	47	562
Teiniperhe 4 henkilöä	2	1	13	32	48	535
Teiniperhe 5 henkilöä	2	1	15	35	53	593

Tässä tuoteryhmässä monien tuotteiden kulutukseen ei juuri vaikuta talouden koko, vaan esimerkiksi siivouksen ja vaatehuollon välineitä sekä perustyökälyjä tarvitaan lähes saman verran, oli sitten kyseessä pieni tai iso talous. Sitä vastoin monien lyhytkestoisten ja kertakäyttöisten tuotteiden kulutus on isoissa talouksissa suurempaa kuin pienissä (esim. pesuaineet, WC- ja talouspaperit, liimat, teipit, yms.). Kotitaloustarvikkeiden kustannukset vaihtelevat nuorten yksin asuvien 21 eurosta viiden hengen talouden yli 50 euroon kuukaudessa.

Viihde-elektronikka ja tietoliikenne

Kodin viihde-elektronikasta keskusteltaessa kuluttajat olivat hyvin yksimielisiä välttämättömien laitteiden tarpeesta. Samalla tuli esille matka- tai älypuhelimien ja tietokoneen käytön monipuolisuus. Esimerkiksi digi-kameraa pidettiin edellisissä, vuoden 2009 ryhmäkeskusteluissa monissa perheissä tarpeellisenä. Sitä ei kuitenkaan katsottu välttämättömäksi, eikä sen vuoksi otettu mukaan budjetteihin. Kameran tarpeellisuudesta ei enää 2013 edes puhuttu, vaan sen korvaa matkapuhelin, josta kuvat voi siirtää tietokoneelle. Myöskään dvd-soitinta ei enää pidetty niin tarpeellisina kuin aiemmin, vaan kannettavaa tietokonetta käytetään dvd-elokuvien katseluun. Televisiota moni piti välttämättömänä ja se on mukana budjeteissa. Nuoret käyttävät tietokonetta televisio-ohjelmien katseluun, jolloin kahta televisiota ei katsottu tarpeelliseksi edes perheissä, jossa on teini-ikäisiä lapsia. Digi-boxi on mukana budjeteissa, koska pienten lasten perheiden vanhemmat pitävät tärkeänä televisio-ohjelmien nauhoittamista ja katsomista jälkikäteen. Tuoreimman Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen (2014a) mukaan väritelevisio on 91 prosentilla talouksista.

Taulukko 11. Viihde-elektroniikan kustannukset eri kotitaloustyypeissä vuonna 2013, e/kk.

Kotitaloustyyppi	Viihde-elektronikka ja tietoliikenne-laitteet, €/kk	Tietoliikennemaksut, €/kk	Yhteensä, €/kk	Yhteensä, €/v
Yksin asuva, alle 45 vuotta	15	49	64	762
Yksin asuva, yli 65 vuotta	13	49	62	745
Pari	15	56	71	851
Yksinhuoltajaperhe	16	52	68	819
Pikkulapsiperhe	14	59	73	881
Teiniperhe 4 henkilöä	25	84	110	1315
Teiniperhe 5 henkilöä	26	91	117	1405

Pari: nainen ja mies yli 50v, ei kotona asuvia alle 18-v. lapsia; **Yksinhuoltajaperhe:** äiti, 10-v. poika ja 14-v. tyttö; **Pikkulapsiperhe:** äiti, isä, 4v poika ja 10v. tyttö; **Teiniperhe 4 henkilöä:** äiti, isä, 14-v. tyttö ja 16-v. poika; **Teiniperhe 5 henkilöä:** äiti, isä ja 3 lasta, 10-v.poika, 15-v. poika ja 17-v. tyttö

Viitebudjetin hyödykelistalla ovat matkapuhelin kaikille yli 7-vuotiaille, vähintään yksi kannettava tietokone ja internetliittymä kotitaloutta kohden sekä niistä aiheutuvat käyttömaksut. Tilastokeskuksen mukaan (2013c) kotitalouksista 88 prosentissa oli tietokone ja yhä useammin talouksissa on useita tietokoneita. Kannettavat tietokoneet yleistyvät (73 %), kun taas pöytäkoneet vähenevät (43 %). Niin ikään netin käyttöön hyvin soveltuvat matkapuhelimet ja tablettitietokoneet yleistyvät nopeasti. Matkapuhelin on nykyään lähes kaikilla, kulutustutkimuksen mukaan 97 prosentilla talouksista (Tilastokeskus 2013c.) Älypuhelimet ovat tulleet vauhdilla markkinoille. Keväällä 2013 älypuhelin oli 61 prosentilla 16–75 vuotiaista suomalaisista ja tabletti 20 prosentilla, kun vastaavat luvut vuotta aiemmin olivat 49 ja kahdeksan prosenttia. Varsinkin nuoret omistavat älypuhelimia, sillä nuorista 16–24-vuotiaista 80 prosentilla on älypuhelin. (Tilastokeskus 2013c; Mobile Life 2013). Lasten ruutuaika (televisio ja tietokone) on kasvanut voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana (Tilastokeskus 2014c). Alle 10-vuotiaat katsovat enemmän televisiota ja teini-ikäiset lapset pelaavat, surffaavat netissä ja käyttävät sosiaalista mediaa (Myllyniemi & Berg 2013)

Yksin asuville alle 45-vuotiaille, lapsiperheiden toiselle vanhemmalle sekä yli 15-vuotiaille lapsille on budjetoitu edullinen älypuhelin. Talouksiin, joissa on useita teini-ikäisiä, on varattu kaksi kannettavaa tietokonetta. Kuluttajat nostivat keskusteluun kannettavan tietokoneen lisäksi tablettitietokoneen, jolle lapsiperheessä voisi olla käyttöä. Tablettia ei kuitenkaan otettu mukaan, sillä kannettava tietokone on riittävä myös nuorille netin käyttöön, koulutehtävien tekemiseen tai pelaamiseen eikä tabletti täysin korvaa tietokonetta.

Tietoliikenneyhteydet ja niistä aiheutuvat maksut katsottiin välttämättömiksi. Tietoliikenneyhteys kotoa on tärkeä sähköpostin ja sosiaalisen kanssakäymisen vuoksi, mutta ennen kaikkea asioiden hoitaminen yleisesti

verkossa on lisääntynyt puhumattakaan pankki- ja viranomaisasioiden hoidosta (Tilastokeskus 2013b). Internetin käyttö Suomessa on hyvin tavanomaista. Vuonna 2013 jo 92 prosenttia 16–74-vuotiaista suomalaisista käytti internetiä ja 80 prosenttia käytti sitä päivittäin. Alle 55-vuotiaista lähes kaikki käyttävät nettiä, 65–74-vuotiaistakin selvästi yli puolet (65 %), mutta yli 75-vuotiaista vain 27 prosenttia. Nuoret käyttävät nettiä useammin kuin iäkkäämmät. Keväällä 2013 jo 89 prosentissa talouksia oli internetyhteys ja lähes joka toisessa niistä useampia liittymiä. Usean liittymän talouksissa oli yleensä kiinteän laajakaistan lisäksi langaton internet matkapuhelin verkon kautta.

Sanomalehti on edelleen viitebudjeteissa. Kuluttajat eivät vielä olleet luopuneet paperilehdestä, vaikka moni lukikin uutisia sähköisistä lehdistä. Sanomalehtiin ja aikakauslehtiin käytetty rahamäärä on viime vuosina pienentynyt kaikissa muissa ikäryhmissä paitsi yli 65-vuotiailla (Tilastokeskus 2014a).

Aiemmissä viitebudjeteissa mukana oli televisiolupamaksu, joka on 2013 vuoden alusta muuttunut henkilökohtaiseksi Yle-veroksi. Yle-veroa ei ole laskettu kohtuullisen minimin viitebudjetteihin. Yle-veron suuruus vaihtelee ja esimerkiksi hyvin pienituloiset on vapautettu verosta. Yle-vero on 0,68 % henkilön ansio- ja pääomatulojen määrästä, kuitenkin enintään 140 euroa vuodessa. Yle-veroa ei makseta, jos veron määrä on vähemmän kuin 50 euroa (vuositulot alle 7353 e). Vero sisältyy vuoden 2013 alusta alkaen verokortin ennakonpidätysprosenttiin tai ennakonkantoon. (Verohallinto 2013.)

Harrastukset ja vapaa-aika

Ryhmäkeskusteluissamme vanhemmat olivat yksimielisiä siitä, että jokaisella lapsella pitäisi olla mahdollisuus ainakin yhteen maksulliseen harrastukseen. Pienempien lasten harrastuksiin vanhemmat vaikuttavat vahvasti ja ohjaavat erilaisten harrastusten pariin. Myös Myllyniemen ja Bergin (2013) tutkimuksen mukaan vanhemmat kannustavat lapsia harrastuksiin. Teini-ikäiset päättävät pitkälti itse, mitä harrastavat. Monilla teini-ikäisillä on yksi harrastus, johon he keskittyvät. Aika ei riitä moneen harrastukseen, sillä esimerkiksi urheilu on yli 10-vuotiailla melko tavoitteellista ja viikoittaisia harjoittelukertoja on monia. Vanhemmat pitivät tärkeänä, että myös läksyille ja levolle jää aikaa. Mikäli lapsella oli aktiivisena harrastuksena joku muu kuin liikunta, vanhemmat koettivat patistaa heitä myös liikkumaan ja ulkoilemaan säännöllisesti. Edullisia, kerhomaaisia harrastusmahdollisuuksia toivottiin lisää. Kaikki lapset ja nuoret eivät halua sitoutua jäsenyyksiin, mutta haluavat toimintaa tai ns. hengailupaikkoja asuinalueella tai ainakin suhteellisen lähellä kotia (Myllyniemi & Berg 2013). Myös nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan 15–19-vuotiaiden nuorten kiinnostus liikuntaharrastuksiin hiipuu. Monet nuoret eivät halua sitovaa, aikataulutettua harrastusta, vaan ennemminkin liikunnallisia hengailupaikkoja (Liimakka ym. 2013). Taustalla vaikuttavat ajan puute ja harrastuksen kilpailullisuus. Nuorten suosituimmat liikuntamuodot ja urheilulajit 10–14-vuotiailla olivat pyöräily, kävely, jalkapallo, salibandy ja tanssi. Edelleen Myllyniemen ja Bergin (2013) vapaa-aikatutkimuksessa vastaajista 49 prosentin mielestä rahanpuute rajoittaa vapaa-ajan tekemisiä.

Jo aiemmissa viitebudjeteissa aikuisille ja kouluikäisille lapsille oli varattu vuosittain kulttuuriharrastuksiin 25 euroa ja jäsenmaksuihin 50 euroa. Viimeisimmissä ryhmäkeskusteluissa ja hyödykelistojen arvioinneissa lasten harrastuksiin varattua rahamäärää pidettiin liian pienenä verrattuna todellisiin kustannuksiin. Nyt kellekin yli 7-vuotiaalle on budjetoitu kulttuuriharrastuksiin 30 euroa vuodessa, mikä riittää esimerkiksi noin kolmeen elokuvalippuun tai yhteen teatterilippuun. Lisäksi muihin harrastuksiin yli 7-vuotiaille lapsille on varattu 200 euroa vuodessa, mikä kattaa mediassa esitettyjen laskelmien perusteella (Helsingin sanomat 2013) yhden harrastuksen (esimerkiksi jalkapallon, salibandyn, tanssin tai uinnin) keskimääräiset vuosikustannukset. Aikuisille on varattu 50 euroa vuodessa kuten aiemminkin. Moniin harrastuksiin tarvitaan myös omat

varusteet ja asusteet, joten nekin ovat mukana budjetissa. Tietokoneella pelaaminen on uusi tarpeelliseksi katsottu menoerä teini-ikäisille ja se on osa nykynuorten sosiaalista kanssakäymistä. Tietokonepeleihin on varattu 40 euroa vuodessa, jolla teini-ikäiset voivat ostaa pelejä esimerkiksi netistä.

Vapaa-aikaan kuuluvat myös sukulaisvierailut ja lomamatkat. Budjettiin on varattu kullekin aikuiselle ja teinille 100 euroa vuotta kohden ja mahdollisuus kotimaan matkaan (25 euroa/vuosi). Nuoremmille kouluikäisille (7–12-vuotiaille) on budjetoitu yhteensä 75 euroa. Alle kouluikäiset puolestaan pääsevät moniin paikkoihin ja matkoille ilmaiseksi, joten heille on varattu vain 25 euroa vuodessa. Viitebudjeteissa on varauduttu myös kynien, papereiden, kirjekuorten, korttien, postimerkkien yms. pienten tarvikkeiden hankintaan. Iäkkäille yksin asuville on budjetoitu enemmän kortteihin, postimerkkeihin ja lahjoihin kuin nuorille yksin asuville. Vapaa-aikaan ja harrastuksiin budjetoidut menot on koottu taulukkoon 12.

Taulukko 12. Vapaa-ajan ja harrastusten kulutuskustannukset eri kotitaloustyypeillä vuonna 2013, e/kk.

Kotitaloustyyppi	Kotimaan matkat ja vierailut, €/kk	Ulko- ja sisäliikunta-varusteet, €/kk	Kausi- ja jäsenmaksut sekä kulttuuriharrastukset €/kk	Lahjat, lelut, kynät, kortit, postimerkit, yms., €/kk	Yhteensä €/kk	Yhteensä €/v
Yksin asuva, alle 45 vuotta	10	8	7	11	36	437
Yksin asuva, yli 65 vuotta	10	8	5	22	46	547
Pari	21	17	13	20	71	850
Yksinhuoltajaperhe	30	25	45	36	139	1666
Pikkulapsiperhe	30	25	16	51	121	1456
Teiniperhe 4 henkilöä	43	33	58	48	183	2191
Teiniperhe 5 henkilöä	49	42	78	57	225	2705

Harrastusmenojen lisäysten vuoksi vapaa-ajan budjetti on kasvanut selvästi aiemmasta ja on nyt kuluttajien mielestä lähempänä tavanomaista kulutusta vaikkakin niukkaa. Vapaa-ajan kulutus on pitkälti henkilökohtaista, joten kustannukset kasvavat talouden koon myötä, erityisesti kouluikäisten lasten perheissä. Lapsiperheissä on käytössä auto, jolla matkustaminen kotimaassa tulee heille usein halvemmaksi kuin matkustaminen junalla tai bussilla.

Terveys, hygienia ja kauneudenhoito

Terveydessä, hygieniassa, ja kauneudenhoidossa käytettiin samanlaisia periaatteita kuin vuoden 2010 viitebudjeteissakin. Olettamuksena on edelleen, että talouden jäsenillä ei ole kroonisia sairauksia eikä allergioita. Särkylääkkeiden ja D-vitamiinin ohella viitebudjeteissa on nyt mukana myös antihistamiini, jonka lapsiperheet näkivät välttämättömäksi.

Hygieniatuotteista kuluttajien näkemykset olivat hyvin samansuuntaisia kuin kolme vuotta aiemmin. Viimeisimmissä keskusteluissa teini-ikäisten hygienia- ja kauneudenhoitotuotteiden käyttö arvioitiin lähes samanaiseksi kuin aikuisilla. Nuorten kauneudenhoitotuotteita ei ole määrällisesti paljoa, ja ne hankitaan yleensä marketeista. Sen sijaan hygieniatuotteita kuluu paljon, jopa enemmän kuin aikuisilla. Värikosmetiikassa ja hiustenhoitotarvikkeissa on viitebudjettiin huomioitu puolet tuotepakettien sisällöstä kuten aiemminkin. Ryhmäkeskusteluissa tuli esille samoin kuin vuonna 2010 se, että kuluttajat käyttävät monia erilaisia kauneudenhoito- ja hygieniatuotteita, joista osaa pidetään välttämättöminä, mutta välttämättöminä pidetyt tuotteet vaihtelevat. Koska vain osaa pidetään välttämättömänä, hiustenhoitoon, ihonhoitoon ja värikosmetiikkaan sovellettiin käytäntöä, että koottiin lista tavanomaisista tuotteista, jotka hinnoiteltiin, mutta ainoastaan puolet kustannuksista liitettiin budjettiin naisten budjettiin (ks. liite 1, ”valinnaiset tuotteet”). Miesten budjettiin otettiin vain heille tavanomaisimmat tuotteet.

Taulukko 13. Terveys-, hygienia- ja kauneudenhoitokustannukset eri kotitaloustyypeillä vuonna 2013, e/kk.

Kotitaloustyyppi	Hygienia- tuotteet, €/kk	Hygienia- tarvikkeet, €/kk	Hiustenhoito- tarvikkeet ja leikkaus, €/kk	Terveyden hoito €/kk	Yhteensä €/kk	Yhteensä €/v
Yksin asuva, alle 45v. nainen, mies	13 9	7 5	18 16	33 33	71 63	847 756
Yksin asuva, yli 65v., nainen, mies	12 9	5 4	17 16	36 36	71 65	850 780
Pari	14	8	33	38	93	1118
Yksinhuoltajaperhe	23	10	39	47	119	1429
Pikkulapsiperhe	18	10	46	48	123	1471
Teiniperhe 4 henkilöä	30	16	64	93	203	2438
Teiniperhe 5 henkilöä	34	18	70	98	220	2634

Pari: nainen ja mies yli 50v, ei kotona asuvia alle 18-v. lapsia; **Yksinhuoltajaperhe:** äiti, 10-v. poika ja 14-v. tyttö; **Pikkulapsiperhe:** äiti, isä, 4v poika ja 10v. tyttö; **Teiniperhe 4 henkilöä:** äiti, isä, 14-v. tyttö ja 16-v. poika; **Teiniperhe 5 henkilöä:** äiti, isä ja 3 lasta, 10-v.poika, 15-v. poika ja 17-v. tyttö

Näissä päivitettyissä budjeteissa on aiempaa tarkemmin eriytetty naisten ja miesten tarvitsemat tuotteet ja tarvikkeet, mikä näkyy selvimmin suurempina kustannuksina yksin asuvilla naisilla kuin miehillä (taulukko 13).

3.3 Eri-ikäisten lasten kustannukset

Monissa yhteyksissä on pohdittu, kuinka suuret kustannukset yksi lapsi aiheuttaa. Myös viitebudjettien käyttäjät ovat niitä tiedustelleet, joten lasten kuluja on koottu taulukkoon 14. Taulukkoon on koottu viitebudjettien menoista vain ne, jotka selvästi ovat lapsiin kohdistuvia henkilökohtaisia menoja. Yhteiskäytössä olevia hyödykkeitä tai asunnon kokoa ei ole huomioitu. Eri-ikäisillä lapsilla on erilaisia tarpeita, joten lasten kulut on ryhmitelty sekä lasten iän mukaan että menoryhmittäin.

Taulukko 14. Eri-ikäisten lasten kustannukset keskimäärin, euroa/kk.

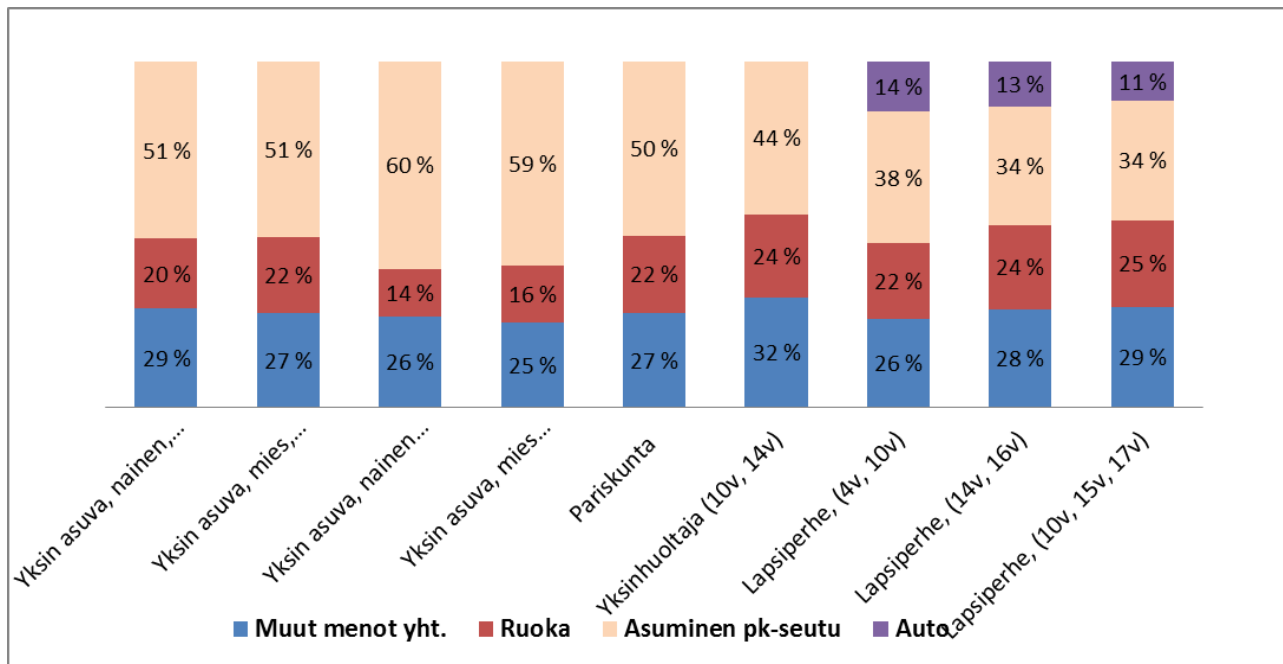
Lapsen ikä	3–6 vuotta	7–12 vuotta	13–17 vuotta, pojat	13–17 vuotta, tytöt
Menoryhmä	e/kk	e/kk	e/kk	e/kk
Ruoka	86	158	223	187
Vaatteet	65	65	70	67
Liikenne	5	28	26	26
Henkilökohtaiset huonekalut ym. kodin irtain	5	7	7	7
Viihde-elektroniikka ja tietoliikenne (/lulut)	7	7	22	22
Harrastukset	16	36	40	40
Matkat ja vierailut	3	7	11	11
Hygienia ja terveys	17	19	31	57
Yhteensä e/kk (ilman ruokaa)	117	169	206	229
Kaikki yht. e/kk	203	327	429	417
Kaikki yht. e/v	2440	3921	5145	4990

Lasten kustannukset kasvavat iän myötä, mutta myös sukupuoli vaikuttaa. Teini-ikäisillä tytöillä on selvästi enemmän sekä hygieniaan että kauneudenhoitoon liittyviä menoja kuin samanikäisillä pojilla. Sitä vastoin poikien energiantarve on suurempi kuin tytöillä, joten poikien ruokakustannukset ovat suuremmat ja niiden myötä teinipoikien kokonaiskustannukset ovat teinityttöjen kustannuksia suuremmat.

4 Viitebudjettien yhteenveto ja vertailua

Asuminen ja ruoka ovat selvästi suurimmat menoryhmät kaikissa kotitaloustyypeissä. Teinilapsiperheessä ruokaa kuluu runsaasti ja ruoan on oltava lisäksi ravitsevaa ja täyttävää. Verrattuna pikkulasten kulutukseen teinilasten kulutus on selvästi suurempaa ja monessa menoryhmässä lähes samanlaista tai jopa suurempaa kuin aikuisten kulutus. Niiden jälkeen selvästi suurimmat kulut aiheuttaa lapsiperheissä auto. Viitebudjettien menoryhmien pääluokat kotitaloustyypeittäin on koottu taulukkoon 15.

Vertailtaessa pääkaupunkiseudun asumis- ja liikennekulujen mukaan asumisen osuus vaihteli eri kotitaloustyypeissä ollen suurin yli 65-vuotiailla yksin asuvilla (60 %). Asumisen osuus oli puolestaan pienin kahden huoltajan teini-ikäisten perheissä (34 %). Muilla asumiskulujen osuus oli noin puolet (kuvio 1). Ruokamenojen osuus puolestaan oli suurin teini-ikäisten perheissä (25 %) ja pienin yli 65-vuotiailla yksin asuvilla (noin 14 %). Asumisen ja ruoan jälkeen seuraavaksi suurimman osuuden muodostivat lapsiperheissä oman auton kulut. Muiden menoryhmien yhteenlaskettujen kustannusten osuus oli kahden huoltajan lapsiperheissä hie- man ruokakustannuksia suurempi ja muissa kotitalouksissa selvästi ruokakustannuksia suurempi.

Kuva 1. Eri menoryhmien suhteelliset osuudet pääkaupunkiseudun kotitalouksissa 2013.

Muiden kustannusten suuruusjärjestys vaihteli kotitaloustyypeittäin. Lapsiperheissä muista kuluista suurimmat kustannukset aiheutuivat vaatetuksesta ja sen jälkeen kodintavaroista ja vapaa-ajasta. Yksin asuvilla puolestaan kodin tavaroista ja niiden kulumisesta aiheutuvat kustannukset olivat selvästi suuremmat kuin vaatetuksen, vapaa-ajan tai muiden menoryhmien kustannukset (ks. taulukko 15).

Taulukko 15. Viitebudjetit erilaisille kotitalouksille 2015, e/kk. *

Esimerkkitaloudet Hyödykeryhmät	Yksin as., nainen, alle 45-v.	Yksin as., mies, alle 45-v.	Yksin as., nainen yli 65-v.	Yksin as., mies yli 65-v.	Paris- kunta 50+v.	Yksin huoltaja (10v, 14v)	Lapsi- perhe, (4v, 10v)	Lapsi- perhe, (14v, 16v)	Lapsi- perhe, (10,15&17v)
	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk	€/kk
Ruoka	276	310	202	239	524	644	836	1029	1211
Vaatetus	53	46	47	38	99	187	229	236	303
Kodin tavarat, laitteet ja niiden kuluminen	115	115	117	117	146	178	190	221	240
Kotitalouskoneet	8	8	10	10	10	13	13	13	13
Viihde-elektronikka- ja tietoliikennelaitteet	15	15	13	13	15	16	16	25	26
Tietoliikennemaksut	48	48	48	48	54	61	61	82	89
Kodin irtain	24	24	24	24	34	45	52	53	59
Kotitaloustarvikkeet	21	21	22	22	32	42	47	48	53
Henkilökoht. hygienia	38	29	35	28	57	66	77	104	114
Terveydenh. tarvikkeet, lääkkeet, lääkärikäynnit	21	21	26	26	41	34	51	58	62
Vapaa-aika ja harrastukset	32	32	41	41	62	122	108	158	197
Kulkuneuvot (polkupyörä, auto)	3	3	3	3	5	11	560	557	561
Sähkö ja vakuutukset	30	30	30	30	44	46	77	77	82
Yhteensä, ilman liikkumista ja vuokraa	569	586	501	522	978	1289	2128	2440	2770
Joukkoliikenne									
Sisäinen kk-lippu (Helsinki ja pk-seutu)	45	45	33	33	89	89	111	134	156
Seutulippu kk-lippu (pääkaupunkiseutu)	93	93	70	70	186	186	233	279	326
Muu Suomi	68	68	68	68	136	136	170	204	238
Asuminen (vuokra)									
Asuinalue / Asunnon koko	45 m ²	45m ²	55 m ²	55 m ²	75 m ²	75 m ²	92 m ²	92 m ²	105 m ²
Helsinki	768	768	939	939	1281	1281	1571	1571	1793
Pk-seutu	737	737	901	901	1229	1229	1507	1507	1720
yli 100 000 as	622	622	761	761	1037	1037	1272	1272	1452
60 000 - 100 000 as	516	516	630	630	859	859	1054	1054	1203
20 000 - 59 999 as	476	476	581	581	793	793	972	972	1110
alle 20 000 as	399	399	488	488	665	665	816	816	931
Helsinki, yht. (sis. kk-lippu)	1382	1399	1474	1495	2348	2659	3811	4145	4719
Pääkaup.seutu yht. (sis.lippu)	1351	1368	1436	1457	2296	2607	3747	4081	4646
Pääkaup.seutu yht. (seutulippu 2)	1399	1416	1472	1493	2393	2704	3868	4227	4816
Muu Suomi yht. (60000 - 100 000 as.)	1153	1169	1200	1221	1973	2284	3352	3698	4211

*Korotettu tuoteryhmäkohtaisilla kuluttajahintaindeksillä vuoden 2013 budjeteista vuoden 2015 tasolle (http://www.stat.fi/til/khi/2016/02/khi_2016_02_2016-03-14_tau_005_fi.html) (päivitys 11.4.2016)

Vuoden 2010 viitebudjetteihin verrattuna kokonaiskustannukset ovat kallistuneet esimerkkitalouksissa vaajaan 10 prosenttia. Eniten viitebudjeteissa ovat nousseet asumisen menot vuokrien hinnannousun vuoksi. Hintojen nousu on vaikuttanut myös liikkumisen ja terveydenhoitokulujen menojen kasvuun. Eniten ovat laskeneet tietoliikennemaksut hintojen alentumisen vuoksi. Vapaa-ajan ja harrastusten kustannukset ovat kasvaneet, koska lasten harrastuksiin on varattu aiempaa enemmän rahaa, jolloin kunkin lapsen on mahdollista osallistua yhteen kohtuuhintaiseen, maksulliseen harrastukseen. Sähkö- ja vakuutuskulut ovat niin ikään nousseet kustannusten nousun vuoksi ja siksi, että budjettiin on otettu mukaan tapaturmavakuutukset sekä lapsille että aikuisille. Kotitaloustarvikkeiden kustannukset ovat puolestaan nousseet, koska tuotteiden kappalemääriä on lisätty ja hinnat ovat hieman nousseet.

Tilastokeskuksen julkaiseman kuluttajahintaindeksin mukaan hyödykeryhmistä eniten ovat vuodesta 2010 kallistuneet elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat, alkoholi ja tupakka, asuminen, liikenne, koulutus, ja ravintolat ja hotellit (Tilastokeskus 2014b). Viitebudjeteissa on varattu vain hyvin vähän alkoholijuomiin, ravintoloihin ja hotelleihin eikä lainkaan tupakkaan.

5 Johtopäätökset

Kuluttajatutkimuskeskuksen kehittämät viitebudjetit ovat työkalu kohtuullisen minimikulutuksen määrittämiseen. Kaikki menoryhmät kattavalla viitebudjetilla taataan, että kotitalouksilla on mahdollisuus kohtuullisen minimin mukaiseen kulutukseen ja sen puitteissa toimintaan omalla tavallaan. Viitebudjetit eivät kuitenkaan pysy käyttökelpoisina ilman hintojen päivittämistä, vaan ne vanhenevat jo parin vuoden kuluessa (Lehtinen ym. 2013, Preusse 2012). Niin ikään tuoteryhmien ajantasaisuus on tarkistettava ajoittain.

Tämän päivituksen yhteydessä tuotelistojen sisältöjä on tarkistettu. Nyt viitebudjetit on laadittu yhdeksälle esimerkkitaloudelle aiemman kuuden sijaan, mikä laajentaa viitebudjettien käyttömahdollisuuksia. Viitebudjetit on nyt laadittu kattamaan yleisimmät suomalaiset kotitaloustyyppit, lukuun ottamatta taloutta, jossa yksinomaan useampia alle kouluikäisiä lapsia.

Kävimme ryhmäkeskusteluja kuluttajien kanssa teinilapsiperheen välttämättömästä kulutuksesta. Yhteisymmärrys saavutettiin siinä, mitä toimintoja arjen sujumiseksi tarvitaan ja kulutus toimii niiden toteutuksen välineenä. Tutkijat tekivät jälleen lopulliset ratkaisut hyödykkeistä ja hinnoista, jotka mahdollistavat kuluttajien välttämättöminä pitämät arjen toiminnot. Konsensuspohjainen arviointi on työläs, aikaa vievä ja kallis. Kuluttajia oli myös hankala saada osallistumaan tähän työhön, sen vuoksi tulevaisuudessa kulutustutkimusaineiston ja kuluttajahintaindeksin käyttö mahdollistaisi karkean kustannusten päivituksen suhteellisen kevyesti (ks. Kangas 2013).

Asuminen on lähes kaikkien kotitaloustyyppien viitebudjetissa suurin menoerä, asui sitten missä päin Suomea tahansa. Ainoastaan alle 60 000 asukkaan kaupungista voi löytää vuokra-asunnon, jonka vuokra on keskimääräisiä viitebudjetin ruokakuluja pienempi. Ruoasta aiheutuvat kulut olivat kaikissa kotitaloustyypeissä toiseksi suurin menoryhmä. Ruoan valmistaminen itse kotona vähentää ruokamenoja, mikä esimerkiksi korostaa yksin asuvien iäkkäiden pienempiä ruokakuluja yksin asuviin alle 45-vuotiaisiin verrattuna, koska nuoremmat laittavat itse vähemmän ruokaa kuin vanhemmat (vrt. Varjonen & Aalto 2013).

Lasten kulutus on keskeistä lapsiperheissä ja sen ehdoilla kulutuspäätöksiä tehdään niin vaatteiden, viihde-elektronikan kuin ruoankin hankinnoissa. Samoin kuin aiemmissa vuoden 2010 ryhmäkeskusteluissa tuli nyt esille se, että lasten menoista ei haluta juuri tinkiä, vaikka rahasta olisi pulaa. Isompien lasten kanssa rahasta ja kulutuksesta pystytään kuitenkin keskustelemaan ja sovitteluun hankintoja. Vanhemmat pitivät hyvin tärkeänä, että lapsilla on mahdollisuus osallistua edes yhteen säännölliseen harrastukseen. Pienemmät lapset osallistuivat helpommin liikuntaharrastuksiin, mutta osa vanhemmista koki, että teinejä joutuu joskus patistelemaan, jotta he liikkuvat riittävästi. Lasten harrastusmenot onkin korotettu päivitettyissä budjeteissa aiempaa suuremmiksi, jotta ne mahdollistaisivat edes yhden maksullisen harrastuksen kullekin kouluikäiselle.

Perheissä, joissa on teini-ikäisiä lapsia, kulutus on suurempaa kuin muissa lapsiperheissä. Ruoan kulutus on teini-ikäisillä selvästi suurempaa kuin nuoremmilla lapsilla. Monissa menoryhmissä teinikäisten kulutus on lähellä aikuisten kulutusta ja vaatetuksen sekä vapaa-ajan kulutus on jopa suurempaa kuin aikuisilla. Teini-ikäisten menojen vertailu osoitti, että poikien kokonaismenot ovat suuremmat kuin samanikäisten tyttöjen, koska ruokakulut ovat pojilla selvästi suuremmat.

Myös aikuisilla sukupuolten väliset erot korostuvat erityisesti ruoan kulutuksessa, koska energian tarve on miehillä suurempi kuin naisilla. Tämä tulee ensimmäisiä viitebudjetteja selkeämmin esille, koska energiantarve on huomioitu yksilöllisesti iän ja sukupuolen mukaan. Niin ikään hygieniatuotteet on nyt eriytetty selkeämmin miesten ja naisten tuotteiksi. Näin naisilla kulutus on suurempaa hygieniatuotteissa ja miehillä ruoassa. Suuremman ruoankulutuksen vuoksi esimerkiksi yksin asuvilla miehillä kokonaiskulutus on suurempi kuin naisilla.

Vaikka kohtuullisen minimin viitebudjettien lähtökohtana on ensisijaisesti taloudellinen sosiaalinen ja kulttuurinen osallistuminen, kohtuullinen kulutus edistää kestävä kehitystä myös ekologisesta näkökulmasta välttämällä turhaa kulutusta. Kohtuullisen minimin mukaisella viitebudjetilla elletessä luonnonvarojen kulutus on vain puolet siitä, mitä keskiverto suomalainen kuluttaa (Laakso 2012, Lettenmeier ym. 2012).

Viitebudjetteja voidaan hyödyntää ja on hyödynnetty talous- ja velkaneuvonnassa, opetuksessa, päätöksenteossa sekä erilaisten etuuksien riittävyyden arvioinnissa. Viitebudjetit todentavat kulutustilastojen ohella konkreettisella tavalla osoittamalla millaisia toimintamahdollisuuksia ja kulutustarpeita erilaisissa elinvaiheissa kotitalouksilla on pystyäkseen toimimaan ja osallistumaan yhteiskunnassa.

Kirjallisuus

Aalto K & Heiskanen E (2011) Kestävä ruokalautanen joukkoruokailun kestävä kehityksen edistäjänä. Työselosteita ja esitelmää; 130. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 2011. - 40 s.

Adato (2013) Kotitalouksien sähkön käyttö 2011. Tutkimusraportti 26.2.2013. Adato Energia Oy. http://www.tem.fi/files/35856/Kotalouksien_sahkonkaytto_2011_raportti.pdf. Viitattu 7.3.2014.

Davis A, Hirsch D & Smith N (2010). A minimum income standard for the UK in 2010. http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/MIS-2010-report_0.pdf.

Hakovirta M & Rantalaiho M (2012) Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Tampere: Kela, sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 127.

Helsingin sanomat (2013) Harrastusten kulut nousussa. Toim. E. Ranta. 23.7.2013.

Fineli (2013) Fineli®-elintarvikkeiden koostumustietopankki. Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.fineli.fi/>. Viitattu 11.1.2014.

Kangas O (2013) Mitä opimme? Tutkimushankkeen opetukset. Teoksessa: Olli Kangas, Mikko Niemelä, Anu Raijas (toim.): *Takaisin perusteisiin: perusturvan riittävyys kulutuksen näkökulmasta*. Helsinki: Kela. Teemakirja 2013; (12): 142–153.

Konsumentverket (2013) Konsumentverkets beräkning av referensvärderna för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Karlstad: Konsumentverket 2013:4.

Laakso S (2012) Hyvinvoinnin sosiaaliset ja ekologiset rajat. *Hyvinvointikatsaus* 4, 29–35.

Lehtinen A-R, Varjonen J, Raijas A, Aalto K & Pakoma R (2010) Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjetit. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja, 4/2010.

Lahtinen M, Laiho V & Pakarinen S (2011) Kotitalouksien asumismenot Suomessa 2011–2015. Helsinki: Pel-lervon taloustutkimus PTT ja Kiinteistöliitto.

Lehtinen A-R, Varjonen J & Aalto K (2013) Konsensusmenetelmän ja kuluttajalähtöisyyden edut kohtuullisen kulutuksen määrittelyssä. Teoksessa: Olli Kangas, Mikko Niemelä, Anu Raijas (toim.): *Takaisin perusteisiin: perusturvan riittävyys kulutuksen näkökulmasta*. Helsinki: Kela. Teemakirja 2013; (12): 82–101.

Lehtinen I (2012) Kallis ruoka syö ostovoiman. Tieto & trendit 2/2012. <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/23/>. Viitattu 30.1.2014.

Lettenmeier M, Hirvilampi T, Laakso S, Lähteenoja S & Aalto K (2012) Material footprint of low-income households in Finland: consequences for the sustainability debate. *Sustainability*, 4, 1426–1447.

Liimakka S, Jallinoja P & Hankonen N (2013) Liikutaan ja/vai hengailaan? Liikunta ja kaverit ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien nuorten elämäntilanteissa. *Liikunta & Tiede* 50 (6), 32–39.

Mobile Life (2013) Arki muuttuu yhä mobiilikeskisemmäksi. <http://www.tns-gallup.fi/uutiset.php?aid=14935&k=14320>. Viitattu 7.3.2014.

Myllyniemi S & Berg P (2013) Nuoria liikkeellä! – Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto (julkaisuja 140) & Nuorisosiain neuvottelukunta & Valtion Liikunta-neuvosto.

Pakoma R (2010) Mitä syöminen maksaa? Kuluttajien näkemysten pohjalta laadittu kohtuullisen minimin ruokabudjetti. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmää, 126/2010.

Preusse H (2012) Reference budgets for counselling on how to manage private household finance – requirements and patterns based on international experience. International Journal of Consumer Studies 36, 602–610. DOI: 10.1111/j.1470-6431.2012.01127.x

Tilastokeskus (2013a) Asuntokunnat ja asuinolot 2012.

http://www.stat.fi/til/asas/2012/01/asas_2012_01_2013-10-18_kat_002_fi.html. Viitattu 20.11.2013.

Tilastokeskus (2013b) Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2013. http://www.stat.fi/til/sutivi/2013/sutivi_2013_2013-11-07_tie_001_fi.html. Viitattu 7.3.2014.

Tilastokeskus (2013c) Asuntojen vuokrat. Tietokantataulukot. http://tilastokeskus.fi/til/asvu/2013/03/asvu_2013_03_2013-11-01_tau_002_fi.html. Viitattu 20.11.2013.

Tilastokeskus (2014a) Kotitalouksien kulutus. http://193.166.171.75/database/Stat-Fin/tul/ktutk/ktutk_fi.asp. Viitattu 14.3.2014.

Tilastokeskus (2014b) Kuluttajahintaindeksi. http://www.stat.fi/til/khi/2014/02/khi_2014_02_2014-03-14_fi.pdf#14_tie_001_fi.html. Viitattu 24.3.2014.

Tilastokeskus (2014c) Ajankäyttötutkimus 2009. http://www.tilastokeskus.fi/til/akay/2009/07/akay_2009_07_2014-04-16_fi.pdf. Viitattu 17.4.2014.

Verohallinto (2013) Yle-vero. <http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Maksaminen/Ylevero>. Viitattu 09.12.2013.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE (2011). Kotivakuutusten hintavertailu 2011. <http://www.fine.fi/media/julkaisut-2012-2009/kotivakuutusten-hintavertailu-2011.pdf>.

Varjonen J & Aalto K (2013) Kotitalouksien palkaton tuotanto ja sen muutokset 2001–2009. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmää, 145/2013.

Vikstedt T, Raulio S, Helakorpi S, Jallinoja P & Prättälä R (2012) Työaikainen ruokailu Suomessa 2008–2010. Ruokapalveluiden seurantaraportti 4. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 23.

HYÖDYKELUETTELOT 2013								
				Tarve kpl				
Kotitalouskoneet	Käyttöikä-arvio (v)	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Liesi (liesitaso +uuni)	12	1	1	1	1	1	1	1
Jääkaappi	12	0	1	1	1	1	1	1
Jenkkiakaappi	12	1	0	0	0	0	0	0
Pölynimuri	12	1	1	1	1	1	1	1
Pyykinpesukone	8	1	1	1	1	1	1	1
Mikroaaltouuni	13	1	1	1	1	1	1	1
Pakastin	11	0	1	1	1	1	1	1
Sähkövatkain / sauvasekoitin	13	1	1	1	1	1	1	1
Silitysrauta	13	1	1	1	1	1	1	1
Astianpesukone	10	0	0	0	1	1	1	1
Kahvinkeitin	8	1	1	1	1	1	1	1
Vedenkeitin	8	0	0	1	1	1	1	1
Viihde-elektronikka ja tietoliikennelaitteet	Käyttöikä-arvio (v)	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
TV (32")	9	1	1	1	1	1	1	1
Digiboksi	7	1	1	1	1	1	1	1
Radio (sis. cd-soittimen)	16	1	1	1	1	1	1	1
Kelloradio	10	1	1	1	1	3	4	5
Matkapuhelin	5	0	1	1	2	2	1	2
Kannettava tietokone	6	1	1	1	1	1	2	2
Lasertulostin	10	1	1	1	1	1	1	1
Mustekasetti tulostimeen	10	1	1	1	1	1	1	1
Älypuhelin	5	1	0	1	1	1	3	3
Tietoliikennemaksut								
Sanomalehti, paperilehti+ nettilehti	1	1	1	1	1	1	1	1
Puhelinmaksut	12	1	1	2	3	3	4	5
Internet-yhteys	12	1	1	1	1	1	2	2

Kodin irtaimisto	Käyttöikä-arvio (v)	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Astiat, ruoanvalmistus								
Muki	15	4	4	6	10	8	10	12
Lasi	15	4	4	6	10	8	10	12
Kahvikuppi	15	4	4	6	10	8	10	12
Lautanen, matala	15	4	4	6	10	8	10	12
Lautanen, syvä	15	4	4	6	10	8	10	12
Teelusikka	15	5	5	8	14	11	14	17
Ruokalusikka	15	4	4	6	10	8	10	12
Haarukka	15	4	4	6	10	8	10	12
Veitsi	15	4	4	6	10	8	10	12
Keittiöveitsi	15	2	2	2	2	2	2	2
Leipäveitsi	15	1	1	1	1	1	1	1
Perunankuorimaveitsi	15	1	1	1	1	1	1	1
Purkinavaaja	15	1	1	1	1	1	1	1
Pullonavaaja	15	1	1	1	1	1	1	1
Juustohöylä	15	1	1	1	1	1	1	1
Kattila 5 l	15	2	2	2	2	2	2	2
Kattila 2 l	15	1	1	1	1	1	1	1
Kasari 1,3 l	15	1	1	1	1	1	1	1
Kauha	15	2	2	2	2	2	2	2
Lasta	15	2	2	2	2	2	2	2
Vispilä	15	1	1	1	1	1	1	1
Lävikkö/siivilä	15	1	1	1	1	1	1	1
Mitta, 1 dl	15	1	1	1	1	1	1	1
Mitta 1l, muovi	15	1	1	1	1	1	1	1
Raastinrauta	15	1	1	1	1	1	1	1
Kulho	15	3	3	3	3	3	3	3
Kannu, 1,5 l	15	1	1	1	1	1	1	1
Pakasterasiat 0,5l	10	10	15	20	30	30	30	40
Paistovuoka	15	2	2	2	2	2	2	2
Teflon paistinpannu	3	1	1	1	1	1	1	1
Leikkulauta, puinen	5	1	1	1	1	1	1	1
Leikkulauta, muovinen	5	1	1	1	1	1	1	1
Patalaput/patakintaat	10	2	2	2	2	2	2	2
Juuresharja	1	1	1	1	1	1	1	1
Kodin tekstiilit ja matot	Käyttöikä-arvio (v)	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Päiväpeitto	7	1	1	2	4	3	4	5
Peitto	7	2	2	3	5	4	5	6
Tyyny	5	2	2	3	5	4	6	7
Aluslakana	6	4	4	6	10	8	10	12
Pussilakana	10	4	4	6	10	8	10	12
Tyynyliina	6	4	4	6	10	8	10	12
Pyyhe, pieni	5	5	5	8	14	11	14	17
Kylpypyyhe	7	4	4	6	10	8	10	12
Astia-/leivinyyhe	5	2	2	2	3	3	3	3
Rullaverho	10	1	1	1	4	3	4	4
Ikkunaverho	10	4	4	8	10	8	10	10
Pöytäliina	10	1	1	2	2	2	2	2
Matto	10	2	2	4	5	5	5	5
Kylpyhuoneen matto	10	1	1	1	1	1	1	1

Huonekalut	Käyttöikä (v), keskiarvo	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Runkopatasänky (80x200)	15	1	1	2	3	2	4	4
Jatkettava sänky, lapset	15	0	0	0	1	1	0	0
Patja, lapsille	7	0	0	0	1	1	0	0
Ruokailuryhmä (pöytä+6 tuoli)	15	0	0	1	1	1	1	1
Ruokailuryhmä (pöytä+4 tuoli)	15	1	1	0	0	0	0	0
Irtotuoli (ruokapöydän tuoli)	15	1	1	1	2	2	2	2
Työtuoli	15	0	0	0	1	1	2	3
<i>Hylykkö (62x171 cm)</i>	15	1	1	1	2	2	2	3
Sohva, 3 istuttava	15	0	0	1	1	1	1	1
Sohva, 2 istuttava	15	1	1	0	1	1	1	1
Lipasto, 4 laatikkoa	15	1	1	1	1	1	1	1
Naulakko	15	1	1	1	2	1	1	1
Tv-taso	15	1	1	1	1	1	1	1
Kirjoituspöytä	15	1	1	1	2	1	2	3
Kokovartalopeili	15	1	1	1	1	2	2	2
Kohdevalaisin	15	2	2	2	4	4	4	5
Kattovalaisin	15	2	2	4	5	5	5	5
Vieraspatja (taittuva)	15	1	1	1	1	1	2	2
Sohvapöytä	15	1	1	1	1	1	1	1
<i>Yöpöytä</i>	15	1	1	2	2	1	2	2
Seinäkello (halk 25 cm)	15	1	1	1	1	1	1	1
Pyykkikori (60l, muovi)	20	1	1	1	1	1	1	1
Kotitaloustarvikkeet	Käyttöikä-arvio (v)	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Siivouksen ja vaatehuollon välineet								
Astianpesuharja	1	1	1	2	2	2	2	2
Hankaussieni (valkoinen)	2	1	1	1	1	1	1	1
WC-harja	4	1	1	1	1	1	1	1
Suojäkäsineet (kerta-	1	1	1	1	1	1	1	1
Kumikäsine (pari)	1	0	0	1	1	1	1	1
Pöytäpyyhe (mikrokuitu)	1	1	1	2	2	2	2	2
Siivouspyyhe (mikrokuitu)	5	1	1	1	1	1	2	2
Lattiapyyhe (mikrokuitu)	5	1	1	1	2	2	2	2
Ikkunalasta	10	1	1	1	1	1	1	1
Sanko	10	2	2	2	2	2	2	2
Pesuvati 8l	10	1	1	1	2	2	2	2
Lattialasta	10	1	1	1	1	1	1	1
Silityslauta	20	1	1	1	1	1	1	1
Kuivausteline	20	1	1	1	1	1	1	1
Vaateripustimia, muovi	20	8	8	16	30	30	32	24
Vaateripustimia, suuria	20	5	5	8	14	11	14	17
Vaateharja	20	1	1	1	1	1	1	1
Kenkäharja	20	1	1	1	1	1	1	1

Muut kodin tarvikkeet ja perustyökälyt	Käyttökä-arvio (v)	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Palohälytint	7	2	2	3	4	4	4	5
Taskulamppu	10	1	1	1	1	1	1	1
Sakset	15	1	1	1	1	1	1	1
Vasara	15	1	1	1	1	1	1	1
Jakoavain	15	1	1	1	1	1	1	1
Ruuvitaltta (vaihtopää, 11	15	1	1	2	1	1	1	1
Pihdit	15	1	1	1	1	1	1	1
Rullamitta	15	1	1	1	1	1	1	1
Kodin lyhytkestoiset tarvikkeet								
Kotitaloustöihin liittyvät pa- peri-, pakkaus- ja muut tar- vikkeet	Yksikkö	Tarve kappaleita vuodessa						
Lautasliina	20 kpl/pak	20	80	80	80	80	80	100
Talouspaperi	4 rullaa/pak	11	11	22	44	33	44	55
WC-paperi	16 rul-	33	33	66	132	99	132	165
Leivinpaperi	rulla/pak	1	1	1	1	1	1	1
Suodatinpaperi	100 kpl/pak	500	600	600	500	500	500	500
Pakastepussi/muovi, 2 l	100 kpl/pak	100	100	100	150	150	200	200
Tuorekelmu	30 m rulla	1	1	1	1	1	1	1
Taloufolio	10 m rulla	0,5	0,5	0,5	2	1	2	2
Roskapussi	50 kpl/pkt	50	50	50	60	50	60	60
Imurin pölypussi	4 kpl/pak	4	4	6	6	6	6	6
Teippi	kpl	1	1	1	2	2	2	2
Yleisliima	kpl	1	1	1	2	2	2	2
Lamppu, valaistus	kpl	3	3	4	4	4	4	4
Kynttilä	kpl	0	0	4	5	5	5	5
Lämpökynntilä	30 kpl/pak	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Paristot (9V) Rainbow	kpl	3	3	4	5	5	5	5
Paristot (AAA) Rainbow	4 kpl/pak	2	2	2	4	4	4	4
Paristot (AA) Rainbow	4 kpl/pak	1	1	1	2	2	2	2
Paperiliimapuikko	ml/pak	1	1	1	1	1	2	2
Viivoitin 30cm (kouluviivain)	kpl	1	1	1	1	1	1	1
Lyijykynä	kpl	1	1	1	2	2	2	2
Pyyhekumi	kpl	1	1	1	2	2	2	2
Kontaktimuovi	rll, 500x40	0	0	0	0,5	0,5	1	1,5
Pesu- ja siivousaineet				Tarve pak- kauksia				
Astianpesuaine	750 ml/plo	2	3	3	2	2	2	2
Konetiskiaine	59 pe-	0	0	0	3	2,5	3	3,5
Huuhteluaine, konetiski	pullo	0	0	0	2	2	2	2
Pyykinpesuaine	32 pe-	2	2	4	10	9,5	10	11
Yleispuhdistusaine	1 l/pullo	1	1	1	2	2	2	2
Kenkävoide/ kosteusuoja	kpl	1	1	1	2	2	2	2
WC-pesuaine	750 ml/plo	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Naisten vaatteet	Käyttökä (v), keskiarvo	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Alushousut	3	10	10	10	10	10	10	10
Trikoopitkikset	4	1	1	1	1	1	1	1
Trikoopaita (pitkähihainen)	3	2	2	2	2	2	2	2
Rintaliivit	2	4	4	4	4	4	4	4
Yöasu	3	2	2	2	2	2	2	2
Kylpy-/aamutakki	7	1	1	1	1	1	1	1
Nilkkasukat (n)	2	5	5	5	5	5	5	5
Urheilusukat	2	3	3	3	3	3	3	3
Villasukat	4	1	1	1	1	1	1	1
Sukkahousut, ohuet	1	8	8	8	8	8	8	8
Legginsit / sukkahousut, pak-	2	3	3	3	3	3	3	3
T-paita +pikkepaita	3	5	5	5	5	5	5	5
Toppi	3	3	0	0	3	3	3	3
Paitapusero (n), lyhythihainen	2	2	2	2	2	2	2	2
Paitapusero (n), pitkähihainen	2	2	2	2	2	2	2	2
Neulepusero, ohut	3	2	2	2	2	2	2	2
Neulepusero, vapaa-aika	3	2	2	2	2	2	2	2
Neuletakki	4	1	1	1	1	1	1	1
Villapaita	5	1	1	1	1	1	1	1
Fleece /college pusero	3	2	2	2	2	2	2	2
Shortsit	4	2	2	2	2	2	2	2
Farkut	3	2	2	2	2	2	2	2
Housut, kesäk.(n)	2	1	1	1	1	1	1	1
Hame, kesäk.(n)	3	2	2	2	2	2	2	2
Caprit	3	1	1	1	1	1	1	1
Housut, talvik.(n)	3	1	1	1	1	1	1	1
Suorat housut	4	1	1	1	1	1	1	1
Kesämekko	2	1	0	1	1	1	1	1
Juhlapuku	4	1	1	1	1	1	1	1
Kevytjakku (n)	4	1	1	1	1	1	1	1
Talvitakki	7	2	2	2	2	2	2	2
Ulkoiluhousut, talvikäyttöön	5	1	1	1	1	1	1	1
Sadetakki	8	1	1	1	1	1	1	1
Ulkoilupuku	5	1	1	1	1	1	1	1
Sisäliikuntavaate	3	1	1	1	1	1	1	1
Uimapuku/ -housut	4	1	1	1	1	1	1	1
Pipo	6	2	2	2	2	2	2	2
Kaulaliina/huivi	6	2	2	2	2	2	2	2
Käsine, neule	3	1	1	1	1	1	1	1
Käsine, nahka	3	1	1	1	1	1	1	1
Lapaset/rukkaset	4	2	2	2	2	2	2	2

Naisten kengät, laukut, ym.	Käyttöikä (v), keskiarvo	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Kotikengät /tossut	10	0	1	1	1	1	1	1
Sandaalit	3	1	1	1	1	1	1	1
Kengät kesäkäyttöön	2	1	1	1	1	1	1	1
Kävelykengät	3	1	1	1	1	1	1	1
Avokkaat/juhlakengät	4	1	1	1	1	1	1	1
Talvisaappaat /-kengät	3	1	1	1	1	1	1	1
Kumisaappaat	8	1	1	1	1	1	1	1
Lenkkitossut	3	1	1	1	1	1	1	1
Kenkien pohjalliset	2	1	1	1	1	1	1	1
Vyö	10	2	2	2	2	2	2	2
Lompakko	7	1	1	1	1	1	1	1
Käsilaukku	3	1	1	1	1	1	1	1
Laukku, tilava	5	1	1	1	1	1	1	1
Urheilukassi/Reppu	7	1	1	1	1	1	1	1
Matkalaukku, koko 60 cm	15	1	1	1	1	1	1	1
Kauppakassi (nylon, kokoon-taitettava)	5	1	1	1	1	1	1	1
Miesten vaatteet	Käyttöikä (v), keskiarvo	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Alushousut	3	8	8	8	8	8	8	8
Alushousut, pitkät	4	2	2	2	2	2	2	2
Pyjama	3	2	2	2	2	2	2	2
Kylpy-/aamutakki	7	1	1	1	1	1	1	1
Sukat, ohuet (m)	2	8	8	8	8	8	8	8
Urheilusukat	2	4	4	4	4	4	4	4
Sukat, paksut (m)	3	2	2	2	2	2	2	2
Villasukat	4	1	1	1	1	1	1	1
T-paita +pikapeppu	3	5	5	5	5	5	5	5
Miesten paita, lyhythihainen	2	2	2	2	2	2	2	2
Miesten paita, pitkähihainen	2	3	3	3	3	3	3	3
Neulepusero, ohut	3	2	2	2	2	2	2	2
Neulepusero, vapaa-aika	3	2	2	2	2	2	2	2
Neuletakki	4	1	1	1	1	1	1	1
Villapaita	5	1	1	1	1	1	1	1
Fleece/ college pusero	3	2	2	2	2	2	2	2
Shortsit	4	2	2	2	2	2	2	2
Farkut	3	2	2	2	2	2	2	2
Collegehousut	4	1	1	1	1	1	1	1
Suorat housut (n)	2	1	1	1	1	1	1	1
Pikkutakki (m)	4	1	1	1	1	1	1	1
Pusakka (m)	5	2	2	2	2	2	2	2
Talvitakki	7	1	1	1	1	1	1	1
Ulkoiluhousut, talvikäyttöön	5	1	1	1	1	1	1	1
Sadetakki	8	1	1	1	1	1	1	1
Ulkoilupuku	5	1	1	1	1	1	1	1
Sisäliikuntavaate	3	1	1	1	1	1	1	1
Uimapuku/ -housut	4	1	1	1	1	1	1	1
Pipo	6	2	2	2	2	2	2	2
Kaulaliina/huivi	6	1	1	1	1	1	1	1
Käsine, neule	3	1	1	1	1	1	1	1
Käsine, nahka	3	1	1	1	1	1	1	1
Lapaset/rukkaset	4	2	2	2	2	2	2	2

Miesten kengät, laukut ym.	Käyttöikä (v), keskiarvo	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Kotikengät/tossut	10	0	1	1	1	1	1	1
Sandaalit	3	1	1	1	1	1	1	1
Kengät kesäkäyttöön	2	1	1	1	1	1	1	1
Kävelykengät	3	1	1	1	1	1	1	1
Juhlakengät	10	1	1	1	1	1	1	1
Talvisaappaat /-kengät	3	1	1	1	1	1	1	1
Kumisaappaat	8	1	1	1	1	1	1	1
Lenkkittossut	3	1	1	1	1	1	1	1
Kenkien pohjalliset	2	2	2	2	2	2	2	2
Vyö	7	2	2	2	2	2	2	2
Lompakko	7	1	1	1	1	1	1	1
Reppu	7	1	1	1	1	1	1	1
Matkalaukku	15	1	1	1	1	1	1	1
Kauppakasi (nylon, kokoontaitettava)	5	1	1	1	1	1	1	1
Teinipojan (13-17 v) vaatteet	Käyttöikä-arvio (v)	Varanto (kpl)		Teinityön (13-17 v) vaatteet		Käyttöikä-arvio (v)	Varanto (kpl)	
Alushousut	2	7		Alushousut		2	10	
Alushousut, pitkät	2	2		Trikoopitkikset		2	2	
Yöshortsit + t-paita	3	3		Trikoopaita pitkähihainen		2	2	
Sukat, ohuet (m)	2	5		Rintaliivit		2	3	
Urheilusukat	2	4		Yöasu		3	3	
Sukat, paksut (m)	2	2		Kylpy-/aamutakki		3	1	
Villasukat	2	1		Nilkkasukat (n)		2	5	
T-paita +pikkepaita	2	5		Urheilusukat		2	3	
Miesten paita, lyhythihainen	2	1		Villasukat		2	1	
Miesten paita, pitkähihainen	2	2		Sukkahousut, ohuet		1	2	
Pitkähihainen t-paita	2	3		Legginsit/ sukkahousut,		2	3	
Collegehousut	2	2		T-paita tai pikkepaita		3	5	
Neuletakki	2	1		Toppi		3	2	
Villapaita	2	1		Paitapusero, lyhythihainen		2	2	
Fleece/ college pusero/hup-	2	3		Paitapusero, pitkähihainen		2	2	
Shortsit	4	2		Collegepaita tai -huppari		2	3	
Farkut	2	2		Neuletakki		3	2	
Suorat housut	2	1		Villapaita		5	1	
Pikkutakki (yli 15-vuotiaille)	2	1		Collegehousut		2	1	
Pusakka	2	1		Shortsit		3	2	
Talvitakki	2	1		Farkut		2	2	
Ulkoiluhousut, talvikäyttöön	2	1		Housut, kesäk.		2	1	
Sadetakki	3	1		Caprit		2	1	
Ulkoilupuku	2	1		Hame, kesäk.		3	1	
Sisäliikuntavaate	2	1		Housut, talvik.		3	1	
Uimapuku/ -housut	2	1		Kesämekko		2	1	
Pipo	3	2		Juhlapuku		2	1	
Kaulaliina/huivi	4	1		Talvitakki		2	1	
Käsine, neule	2	1		Ulkoiluhousut, talvikäyt-		2	1	
Lippis	1	1		Sadetakki		3	1	
Lapaset/rukkaset	2	2		Ulkoilupuku		2	1	
				Sisäliikuntavaate		2	1	
				Uimapuku/ -housut		2	1	
				Pipo		3	2	
				Kaulaliina/huivi		5	2	
				Käsine, neule		2	2	
				Lapaset/rukkaset		3	3	

Teinipojan (13-17 v), kengät, laukut, ym.	Käyttöikä-arvio (v)	Varanto (kpl)		Teinitytön (13-17 v) kengät, laukut, ym.	Käyttöikä-arvio (v)	Varanto (kpl)		
Crocsit	2	1		Sandaalit		2	2	
Sandaalit	2	1		Kengät kesäkäyttöön		2	2	
Kengät kesäkäyttöön (converse tms)	2	2		Kävelykengät		2	1	
Juhlakengät	2	1		Avokkaat/juhlakengät		2	1	
Talvisaappaat /-kengät	2	1		Talvisaappaat /-kengät		2	1	
Kumisaappaat	3	1		Kumisaappaat		3	1	
Lenkkitosut	1	1		Lenkkitosut		2	1	
Kenkien pohjalliset	1	2		Kenkien pohjalliset		1	1	
Vyö	5	2		Vyö		5	2	
Lompakko	5	1		Lompakko		7	1	
Koulureppu	2	1		Käsilaukku		2	1	
Urheilukassi/reppu	7	1		Koulureppu		2	1	
Kangaskassi	5	1		Urheilukassi/Reppu		7	1	
Lasten vaatteet	Käyttöikä-arvio (v)	3-6v poika, varanto (kpl)	7-12 v tyttö, varanto (kpl)					
Alushousut	2	8	8					
Alushousut, pitkät	2	2	0					
Yöasu	2	0	2					
Pyjama	2	2	0					
Nilkkasukat, ohuet	1	6	5					
Sukat, paksut	4	2	7					
Villasukat	1	1	1					
Sukkahousut, ohuet	1	0	1					
Legginsit, trikoohousut/ sukkahousut, paksut	2	0	4					
Trikoopaita, pitkät hihat	1	4	3					
T-paita+pikeepaita	1	6	5					
Fleece/college paita/huppari	1	2	2					
Fleece/college housut	1	3	2					
Neuletakki	2	0	1					
Villapaita	2	1	1					
Shortsit	2	2	2					
Farkut	1	2	2					
Housut, kesäk.	1	1	1					
Hame	2	0	1					
Juhlapuku	1	1	1					
Kesämekko	1	0	1					
Toppatakki	2	1	1					
Toppahousut	2	2	1					
Sadetakki	2	1	1					
Kurahaalari	2	1	0					
Ulkoilupuku	1	1	1					
Ulkohousut	1	1	1					
Uimapuku/ -housut	2	1	1					
Pipo	2	2	2					
Lippalakki	2	1	0					
Kypärämyssy	2	1	0					
Kaulaliina/kauluri	3	2	2					
Käsine, neule	1	1	2					
Lapaset	2	2	2					
Rukkaset, vuorilliset	1	2	1					
Rukkaset, vedenpitävät (kura-	2	1	0					

Lasten kengät ym.	Käyttöikä-arvio (v)	3-6v poika, varanto (kpl)	7-12 v tyttö, varanto (kpl)					
Sisätossut/jarrusukat	1	1	1					
Sandaalit/kesäkengät	1	1	1					
Kävelykengät	1	1	1					
Lenkkitosut	1	1	1					
Juhlakengät	1	0	1					
Talvisaappaat /-kengät	1	1	1					
Kumisaappaat	2	1	1					
Kenkien pohjalliset	1	2	1					
Vyö	3	0	1					
Lompakko	3	0	1					
Käsilaukku	3	0	1					
Laukku, tilava/urheilu	5	0	1					
Reppu	2	1	1					
Henkilökohtainen hygienia	Pakkauksia/v	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Käsisäippua, nestem.		2	2	3	6	5	6	7
Suihkusaippua		6	6	4	6	4	6	7
Hammasharja		4	4	6	12	10	12	15
Hammastahna		3	3	6	12	10	12	15
<i>Hammaslanka</i>		1	1	2	2	2	2	3
Perusvoide; 250g		3	3	3	4	4	4	5
Deodorantti		3	3	5	6	3	4	5
Auringonsuojavoide		1	1	1	1	1	2	2
Käsivoide		2	2	2	2	1	2	2
Ihohoitokosmetiikka paketti: (valinnaiset tuotteet)	Pakkauksia/v							
kosteusvoide (kasvot)		2	2	2	2	2	3	3
kasvojen puhdistusaine		2	2	2	2	2	3	3
kasvovesi		2	2	2	2	2	2	2
hoitovoide (kasvot)		1	1	1	1	1	1	1
huulivoide		2	2	2	4	4	3	3
partavaahto, -geeli tmv.		2	2	2	2	0	2	2
partavesi		1	1	1	1	0	1	1
Värikosmetiikka paketti: *(valinnaiset tuotteet)	Pakkauksia/v							
ripsiväri		2	2	2	2	2	3	3
luomiväri		1	1	1	1	1	2	2
kulmakynä		1	1	1	1	1	2	2
silmien rajuuskynä		1	1	1	1	1	2	2
huulten rajuuskynä		1	1	1	1	1	2	2
huulipuna		2	1	1	2	1	2	2
meikkivoide		2	1	2	2	2	2	2
puuteri		1	1	1	1	1	1	1
poskipuna		1	1	1	1	1	1	1
kynsilakka		1	1	1	2	2	2	2
kynsilakanpoistoaine		1	1	1	2	2	2	2
meikkisieni, -sivellin		2	2	2	2	2	2	2
* vain yli 13 v. naisille								

Hiustenhoito	Pakkauk- sia/v	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsi- perhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini- perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini- perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Shampoo		2	2	4	6	5	6	7
Hiusten leikkaus, aik.		6	6	12	12	12	24	24
Hiusten leikkaus, lapsi		0	0	0	8	4	-	4
Hiustenhoitopaketti* (valinnaiset tuotteet)	Pakkauk- sia/v							
hiuslakka		2	2	2	3	2	3	3
hiustenhoitoaine		2	2	2	3	3	4	4
hiusten muotoilutuote		2	2	2	3	3	2	2
hiusväri		2	2	2	3	2	3	3
* vain yli 13 v. naisille								
Hygieniatarvike; kerta	Pakkauk- sia/v							
Paperinenäliina		4	4	6	8	8	8	12
Terveysside, tamponi tms.*		12	6	12	12	12	24	24
Pikkuhousunsuoja*		10	10	10	10	10	20	20
Kondomit		5	0	0	5	5	5	5
Pumpulipuikko		2	2	3	6	6	7	8
Laastari		1	1	2	5	4	5	5
Pumpuli/vanutyyny		2	2	2	3	3	3	3
Kynsiviila		1	1	1	1	1	1	2
* vain yli 13 v. naisille								
Hygieniatarvike; kesto	Käyttöikä- arvio (v)							
Hiusharja	5	1	1	2	2	4	4	5
Peili, pieni	15	1	1	2	2	4	4	5
Toilettipussi	15	2	2	2	3	4	4	4
Kynsisakset	5	1	1	1	2	1	2	2
Kynsiharja	1	1	1	1	2	2	2	2
Pesusieni/-harja	4	1	1	2	3	4	4	5
Hiusten kuivain	7	1	1	1	1	1	1	1
Partakone**	5	1	1	1	1	0	2	2
Papiljotti/kiharapatukka tms.*	5	1	1	1	1	10	10	10
Jalkaraspi	5	1	1	2	1	1	1	1
Kampa	2	2	2	2	4	3	4	5
Ladyshave* (8 kpl/pak kertakäyttö)	2	1	1	1	1	1	1	1
** vain yli 15 v miehille								
Lääkkeet, tarvikkeet, lääkäri- käynnit	kpl/pak							
Särkylääke (400 mg)	30	2	3	3	4	4	5	6
D-vitamiini	300	1	2	2	5	5	5	6
Desinfointi-aine (250 ml)		1	1	1	3	3	3	3
Muu lääke, esim. antihista-	30 kpl/pak	1	1	1	2	2	2	2
	Käyttöikä, v							
Kuumemittari (uusitaan)	10	1	1	1	1	1	1	1
Silmälasit (uusitaan)	3	1	1	2	2	1	3	3
Aurinkolasit (uusitaan)	5	1	1	2	4	3	4	5
	Käyntikerrat							
Terveyskeskuslääkäri		1	3	2	4	3	4	5
Hammaslääkäri		1	1	2	2	1	2	2
Erikoislääkäri tai gynekologi		1	1	2	2	1	2	2

Vapaa-aika ja harrastukset		Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Kotimaan matka	1	1	1	2	2,5	2,5	4	4,5
Vierailut (matkat)	1	1	1	2	4	4	4	5,0
Koulun/päiväkodin retket	1	0	0	0	2	2	2	3
<i>Tietokonepelit</i>	Kiinteä	€	€	€	€	€	€	€
Sisäliikunnan väline/varuste	2	1	1	2	3	3	4	5
Ulkoliikunnan väline/varuste	2	1	1	2	3	3	4	5
Kulttuuriharrastus	1	1	1	2	3	3	4	5
Lasten harrastus (yli 7 v)	1	0	0	0	1	2	2	3
Jäsenmaksut	1	1	1	2	2	1	2	2
Paperilehtiö + värikynät	1	1	1	1	2	2	2	3
Seinäkalenteri	1	1	1	1	1	1	1	1
Postimerkit	1	10	20	10	40	40	60	60
Kortit, kirjekuoret	1	10	20	10	40	40	60	60
Lahjat (joulu, syntymäpäivät)	1	1	2	2	4	3	4	5
Lelut, alle 7 v	1	0	0	0	2	0	0	0
Julkinen liikenne	Kuukausilippu	Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Kaupungin sisäinen Hki/Es-	12	1	1	2	2,5	2	3	3,5
Seutulippu, pääkaupunkiseutu	12	1	1	2	2,5	2	3	3,5
Muu Suomi; 40 matkaa	12	1	1	2	2,5	2	3	3,5
Kulkuneuvot	Käyttöikä-arvio (v)							
Polkupyörä aik	10	1	1	2	2	1	4	4
Polkupyörä lasten	3	0	0	0	2	2	0	1
Pyöräilykypärä (aik)	15	1	1	2	2	1	4	4
Pyöräilykypärä (lasten)	3	0	0	0	2	2	0	1
Lukko (polkupyörä)	15	1	1	2	4	3	4	5
Auto (15 000 km/v)	5	0	0	0	15 000	0	15 000	15 000
Asuminen		Yksin asuva, alle 45 v	Yksin asuva, yli 65 v	Pariskunta	Lapsiperhe (4 v ja 10 v)	Yhden huoltajan perhe (10 v ja 14 v)	Teini-perhe 4 (14 v ja 16 v)	Teini-perhe 5 (10 v, 15 v ja 17 v)
Vuokra	Asunnon koko	45 m²	55 m²	75 m²	92 m²	75 m²	92 m²	105 m²
Sähkö (energia + siirto)	kWh/v	1400	1400	2250	5500	2400	5500	6 000
Kotivakuutus	kpl	1	1	1	1	1	1	1
<i>Tapaturmavakuutus aikuinen</i>	kpl	1	1	2	2	1	2	2
<i>Tapaturmavakuutus lapset</i>	kpl	0	0	0	2	2	2	3

Kahden viikon lounaat ja päivälliset, alle 45 v.

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	Yrttimaustettu broilerinkoipi, currymajoneesia, riisiä	Juusto-pinaattikuorrutettua lohta, perunasosetta	Liha-makaronilaa-tikkoa	Kaalikääryleitä, ruskeaa kastiketta, keitetyjä perunoita	Broileri-sinihomejuusto-kastiketta, höyrytettyä riisiä	Uunimakkara juustolla, lohkoperunat, ketsuppi, kaali-puolukkaraaste *	Sekaleipää, margariini, kalkkuna-leike, kurkkusiivut, banaani, täytekeksi, kahvi / tee *
PÄIVÄLLINEN	Spagetti, pestokastike, juustoraaste, tomaattiviipaleet	Maksalaatikko, puolukkahillo, porkkanaraaste	Kalakeitto, ruisleipä, juusto, marjakiisseli	Kanasalaatti, salaatin kastike, sämpylä	Pizza-ateria	Kalapuikot, keitetty peruna, kaali-ananasraaste	Kirjolahifile uunissa, kermaviilikastike, lohkoperunat, tomaattikurkku-lehtisalaatti, salaatin kastike *

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	Kalkkuna-tomaattikastiketta, höyrytettyä täysjyvävehnää	Siskonmakkara-keitto	Kermaista härkäpataa, ohra-kasvislisäkettä	Perinteistä hernekeittoa	Paistettu broileri-leike, lohkoperunoita, currykastiketta	Kirjolahikastike, spagetti, tomaattikurkku-lehtisalaatti, salaatin kastike, sämpylä *	Ruisleipää, margariini, juustoviipaleet, appelsiini, marjapiirakkapala, kahvi / tee *
PÄIVÄLLINEN	Lihaperunasoselaatikko, kurkkusiivut, näkkileipä	Pyttipannu, kananmuna, maustekurkku, tomaattiviipaleet	Broilerin koipi-reisipala uunissa, riisi, kermaviilikastike, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatin kastike	Tonnikalakastike, makaroni, raejuusto, keitetty porkkana, näkkileipä	Katkarapusalaatti, salaatin kastike, sämpylä, juusto	Pinaattikeitto, kananmuna, sämpylä	Lihapullat, ruskeakastike, keitetyt perunat, etikkapunajuuri, porkkana-appelsiini-raaste *

Lounaat (ma - pe) sisältävät salaatin & salaatin kastikkeen, leivän & levitteen ja lasin rasvatonta maitoa

Päivälliset ja viikonlopun lounaat sisältävät lisäksi lasin rasvatonta maitoa

Lounaat ovat esimerkkiviikot Joensuun virastotalon Amica -ravintolan ruokalistaista viikoilta 18-20 (vapun takia kolmelta eri viikolta)

* katso poikkeukset kotona syötävät lounaat ja päivälliset -tiedostosta

Kahden viikon lounaat ja päivälliset, lapseton pariskunta

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	Liha-kaalilaatikko, puolukkahillo, sekaleipä	Jauhelihapihvi, keitetyt perunat, ruskea kastike, porkkanaraaste	Nakkikeitto, ruisleipä, juusto, kirsikka-tomaatteja	Paistettua kalaa, keitetyt perunat, lanttu-porkkana-raaste	Uuniohrapuuro, mustikkakeitto, sekaleipä, juusto	Paistettu broilerin rintafile, riisi, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkastike	Karjalanpiirakka, munavoi, marjapiirakka-pala, kahvi / tee *
PÄIVÄLLINEN	Kanakeitto, näkkileipä	Tonnikalakastike, makaroni, raejuusto, keitetty porkkana, näkkileipä	Tomaattinen kasviskastike, spagetti, juustoraaste, sämpylä	Kinkkumunakas, sekaleipä, kiinan-kaali-ananassa-laatti	Katkarapusa-laatti, salaatinkastike, sämpylä, juusto	Uunimakkara juustolla, perunasa-laatti, ketsuppi, kaali-puolukka-raaste	Kirjolohifile uunissa, kermaviilikastike, lohkoperunat, tomaattikurkku-lehtisalaatti, salaatinkastike *

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	Lihapullat, ruskeakastike, keitetyt perunat, etikka-punajuuri, porkkana-appelsiini-raaste	Jauheliha-kaali-keitto, ruisleipä, juusto	Broilerikastike, riisi, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkastike	Hernekeitto, sipuli, sinappi, näkkileipä	Kalakeitto, ruisleipä, juusto, marjakiisseli	Broilerin koipi-reisipala uunissa, riisi, kermaviilikastike, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkastike	Ruisleipää, margariini, juustoviipaleet, appelsiini, täytekeksi, kahvi / tee *
PÄIVÄLLINEN	Juuressosekeitto, sämpylä, juusto, kurkkusiivut	Kirjolohikastike, spagetti, tomaattikurkku-lehtisalaatti, salaatinkastike, sämpylä	Herkkusienimuhennos, keitetyt perunat, ruisleipä, tomaatti, kurkkusiivut	Pyttipannu, kananmuna, maustekurkku, tomaattiviipaleet	Tomaattikeitto, raejuusto, sämpylä	Kasvis-minestrone-keitto, sämpylä, kalkkunaleike	Lihamureke sekavihannestäytteellä, lohkoperunat, ruisleipä, aurinkosalaatti *

Lounaat (ma–pe) ovat eläkkeellä olevan miehen lounaita (samat kuin yli 65 v.) Nainen sen sijaan käy töissä ja syö lounaan siellä (sama kuin alle 45 v.).

Naisen lounaat (ma–pe) sisältävät salaatin & salaatinkastikkeen, leivän & levitteen ja lasin rasvatonta maitoa

Päivälliset ja viikonlopun lounaat sisältävät lisäksi lasin rasvatonta maitoa

Naisen lounaat ovat esimerkkiviikot Joensuun virastotalon Amica - ravintolan ruokalistaista viikoilta 18-20 (vapun ja helatorstain takia kolmelta eri viikolta)

Kahden viikon lounaat ja päivälliset, lapsiperhe

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	4v: Kiinalainen lihapata, riisi, salaatti 10v: lasagne, salaattipöytä	4v: Nakit, perunasose, tomaattiketsuppi, sinappi, salaatti 10v: Vegebolognese-kastike, tummaa pastaa, salaattipöytä, leipä	4v: Kebabkiusaus, raaste 10v: Värikkäät kasvispihvit, kermaviilikastiketta, perunasosetta, salaattipöytä	4v: Pinaattikeitto, kananmuna, pehmeä leipä, hedelmä 10v: Nakkikeitto, leipä	4v: Kalamureke, kermaviilikastike, tilliperunat, salaatti 10v: Naudanlihapaataa, perunaa, salaattipöytä	Paistettu broilerin rintafilé, riisi, kiinankaali-puolukkaraaste, ruisleipä *	Kirjolahifile uunissa, kermaviilikastike, spagetti, tomaatti-kurkkulehtisalaatti, salaatinkastike *
PÄIVÄLLINEN	Pinaattiletut, keitetyt perunat, puolukkahillo	Kalakeitto, ruisleipä, juusto, marjakiisseli	Nakkikastike, makaroni, näkkileipä, kurkkusiivut	Spagetti, pestokastike, juustoraaste, tomaattiviipaleet	Jauheliuhakeitto, ruisleipä, juusto, kurkkusiivut	Unimakkara juustolla, lohko-perunat, ketsuppi, kaali-puolukkaraaste	Uniohrapuuro, mustikkakeitto, sekaleipä, juusto

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	4v: Jauheliuhalasinne, tomaattiketsuppi, raaste 10v: Kinkkukiusaus, salaattipöytä	4v: Kalakeitto, pehmeä leipä, sulatejuusto, hedelmä 10v: Jauheliuhakeittoa, leipä	4v: Broilerinugetit, currykastike, moniviljariisi, salaatti 10v: Seitikirjolohikastiketta, perunaa, salaattipöytä	4v: Hernekeitto, pehmeä leipä, juusto, hedelmä 10v: Spagettivuokaa, ketsuppia, salaattipöytä	4v: Kalaa curry-kookostikkeessa, keitetyt perunat, salaatti 10v: Kermaporsasta, perunaa, salaattipöytä	Kinkkumunakas, sekaleipä, kiinankaali-ananas-salaatti *	Juussosekeitto, sämpylä, juusto, kurkkusiivut *
PÄIVÄLLINEN	Tonnikalakastike, makaroni, raejuusto, keitetty porkkana, näkkileipä	Nakkikeitto, ruisleipä, juusto, kirsikka-tomaatteja	Kinkku-perunalaa-tikko, näkkileipä, porkkana-ananas-raaste	Broilerikastike, riisi, tomaatti-kurkkulehtisalaatti, salaatinkastike	Lihamakaronilaa-tikko, ketsuppi, etikkapunajuuri	Lihapullat, ruskeakastike, keitetyt perunat, etikkapunajuuri, porkkana-appelsiiniraaste	Pizza-ateria

Perheen äiti ja isä syövät arkilounaat alle 45v. ruokalistan mukaan.

Päivälliset ja viikonlopun lounaat sisältävät lisäksi lasillisen rasvatonta maitoa

4-vuotiaan arkilounaat ovat esimerkkiviikot Espoon kaupungin päiväkotien ruokalistoista viikoilta 18-20 (vapun ja helatorstain takia kolmelta eri viikolta)

10-vuotiaan arkilounaat ovat esimerkkiviikot Helsingin kaupungin opetusviraston ruokalistoista viikoilta 18-20 (vapun ja helatorstain takia kolmelta eri viikolta)

Kahden viikon lounaat ja päivälliset, yli 65 v.

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	Liha-kaalilaatikko, puolukkahillo, sekaleipä	Jauhelihapihvi, keitetyt perunat, ruskea kastike, porkkanaraaste	Nakkikeitto, ruisleipä, juusto, kirsikkatomaatteja	Paistettua kalaa, keitetyt perunat, lanttu-porkkana-raaste	Uuniohrapuuro, mustikkakeitto, sekaleipä, juusto	Paistettu broilerin rintafilé, riisi, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkestike	Karjalanpiirakka, munavoi, marjapiirakkapala, kahvi / tee *
PÄIVÄLLINEN	Lohipiirakka, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkestike	Kasvis-minestronekeitto, sämpylä, kalkkunaleike	Kinkku-perunalaa-tikko, porkkana-ananasraaste	Maksalaatikko, puolukkahillo, porkkanaraaste	Uunimakkara juustolla, perunasalaatti, ketsuppi, kaali-puolukka-raaste	Pinaattikeitto, keitetty kananmuna, sämpylä	Kirjolohifilé uunissa, kermaviilikastike, lohkoperunat, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkestike *

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
LOUNAS	Lihapullat, ruskeakastike, keitetyt perunat, etikkapunajuuri, porkkana-appelsiini-raaste	Jauheliha-kaali-keitto, ruisleipä, juusto	Broilerikastike, riisi, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkestike	Hernekeitto, sipuli, sinappi, näkkileipä	Kalakeitto, ruisleipä, juusto, marjakiisseli	Lihamakaronilaa-tikko, ketsuppi, etikkapunajuuri	Sekaleipää, margariini, kalkkunaleike, kurkkusiivut, banaani, täytekeksi, kahvi / tee *
PÄIVÄLLINEN	Kanakeitto, näkkileipä	Kirjolohikastike, spagetti, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkestike, sämpylä	Juuressosekeitto, sämpylä, juusto, kurkkusiivut	Nakkikastike, keitetyt perunat, kurkkusiivut	Broilerin koipi-reisipala uunissa, riisi, kermaviilikastike, tomaatti-kurkku-lehtisalaatti, salaatinkestike	Kinkkumunakas, sekaleipä, kiinan-kaali-ananassalaatti	Herkkusieni-muhennos, keitetyt perunat, ruisleipä, tomaatti, kurkkusiivut *

Lounaat ja päivälliset sisältävät lisäksi lasillisen rasvatonta maitoa

* katso poikkeukset kotona syötävät lounaat ja päivälliset -tiedostosta

Kuluttajatutkimuskeskus /Helsingin yliopisto